

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ
ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Υ Π Ο

Μ. Ν. ΤΣΙΜΑΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

II. ΤΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝ ΤΗ ΞΕΝΗ

Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ σύντομος ἐπισκόπησις τῶν προσπαθειῶν αἵτινες κατεβλήθησαν ἀλλαχοῦ πρὸς ἐγκλιμάτισιν τῆς λογιστικῆς τάξεως διὰ τῆς ιδρύσεως εἰδικῶν, εἰ καὶ ποικίλης ὀργανώσεως, Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς.

Ἡ πεῖρα τῶν ξένων χωρῶν εἶναι ὄντως πολύτιμος διότι παρέχει ἡμῖν πλεῖστα ὅσα διδάγματα:

α') Ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν σχετικῶν ἰδρυμάτων,

β') Ὡς πρὸς τὰς μεθόδους συγκεντρώσεως καὶ ἐπεξεργασίας τῶν λογιστικῶν δεδομένων,

γ') Ὡς πρὸς τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, κ.λ.π.

Τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἐπισκόπησιν περιορίζομεν εἰς τινὰς μόνον χώρας, τῶν ὁποίων τὰ Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον εἴτε λόγῳ ἀναπτύξεως, εἴτε λόγῳ συστήματος ἐργασίας (').

Αὗται εἶναι: Ἡ Γερμανία, ἡ Μεγάλη Βρεταννία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία. Τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας παραλείπομεν διότι αἱ κατευθύνσεις τῶν ἐκεῖ λογιστικῶν Γραφείων εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἐν Μ. Βρεταννίᾳ κρατοῦντα. Λόγῳ χώρου παραλείπονται ὡσαύτως ἡ ὀργάνωσις καὶ δοῦσις τῶν ἰδρυμάτων ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐν Δανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Κάτω Χώραις, Πολωνίᾳ, Ε.Σ.Σ.Δ., Νορβηγίᾳ, Σουηδίᾳ, κ. ἄ. παρὰ τὸ μέγιστον αὐτῶν ἐνδιαφέρον. Ἐκ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν ἀναφέρονται ὀλίγα τινὰ

1) Ὁ Marenghi διακρίνει τέσσαρας τύπους Γραφείων:

α') *Λογιστικὰ Γραφεῖα διοικητικά*, ἀσχολούμενα ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν τήρησιν τῆς λογιστικῆς τῶν ἀγροκτημάτων. Δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς ἀπορροεῦσας δυνατότητας ἐρεῦνης. Εἶναι ἰδιωτικὰ ἢ ἀνήκουν εἰς γεωργικὰς ὀργανώσεις.

β') *Λογιστικὰ Γραφεῖα διοικητικὰ καὶ λογιστικῆς*. Εἰς τὰ ἀνωτέρω προστίθεται ἡ συλλογὴ δεδομένων, εἴτε συνθετικῶν, ἀφορῶντων τὰ συνολικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκμεταλλεύσεων, εἴτε ἀναλυτικῶν, ἐπιδιωκόντων τὸν καθορισμὸν τοῦ κατὰ καλλιεργείας κόστους.

γ') *Λογιστικὰ Γραφεῖα Στατιστικῆς*, μὴ ἰσχυροῦμενα ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν τήρησιν βιβλίων, ἀλλ' ἐπεξεργαζόμενα στατιστικῶς τὸ συλλεγόμενον ὕλικόν. Δύνανται νὰ εἶναι τοπικὰ ἢ κεντρικὰ.

δ') *Γιόρροφμα*. Ἐχοντα εἰδικὸν σκοπὸν. Τοιαῦτα εἶναι κυρίως τὰ ἐν Δανίᾳ —καὶ ἄλλαχοῦ— ἰδρυνόμενα ὑπὸ τῶν ζωοτεχνικῶν ἐνώσεων διὰ τὸν ἐλεγχον καὶ τὴν οἰκονομικὴν μελέτην τῶν συνθηκῶν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς.

περὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑδαροπονικῶν Ἑρευνῶν τῆς Ρουμανίας, περιλαμβάνοντος Τμήμα λογιστικῆς.

O. Γ Ε Ρ Μ Α Ν Ι Α

Κοιτῖς τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς θεωρεῖται ἡ Γερμανία (1), ἀφ' οὗ καὶ πρὸ τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ J. v. Thünen (2) (3) ἐγένοντο ἐφαρμογαὶ τινες καὶ ἐδημοσιεύθησαν σχετικαὶ πραγματεῖαι.

Ὡς πραγματικὴ ἐν τοῦτοις ἀρετηρία ἀναφέρεται ἡ κατὰ τὸ 1872 ἴδρυσις ὑπὸ τοῦ καθ. Howard, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, τοῦ πρώτου ιδιωτικοῦ Γραφείου ἀγροτικῆς λογιστικῆς, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν ἀργότερον καὶ ἕτερα ἀνίλογα τοιαῦτα [Fohlmann, Kühn, κ. ἄ.].

Ἡ καθ' αὐτὸ ὁμῶς προσπάθεια διαδόσεως τῆς λογιστικῆς καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς λογιστικῆς συνειδήσεως ὑπερέκειται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν Γερμανικὴν Γεωργικὴν Ἑταιρίαν [Deutsche Landwirtschaft Gesellschaft] ἥτις ἐπέτυχε νὰ ὑπερνηκίῃ τὴν φησικὴν δυσπιστίαν τῶν ἀγροτῶν (4) καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν μέθοδον τῶν λογαριασμῶν μεταξὺ τῶν μελῶν της, ἀπὸ τοῦ 1890. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ἕτεροι ὀργανισμοὶ καὶ ἐνώσεις, ὅπως ἡ Bund der Landwirte, ἡ Landwirtschaftliche Hauptverein für Mecklenburg - Strelitz, κ. ἄ.

1) Πρόκειται, προδήλως, περὶ μιᾶς συστηματικῆς λογιστικῆς εἰσαγομένης μεθοδικῶς. Σχετικαὶ ἀρχαὶ ἀναφέρονται ἤδη ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Λομβαρδίᾳ, κ. ἄ. Αἱ σχέσεις ὁμῶς «λογαριασμῶν» καὶ γεωργίας εἶναι τόσον παλαιαὶ ὅσον καὶ ἡ τελευταία αὕτη. Εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην φυλάσσεται ἑλληνικὸς πάπυρος «περιέχων λογαριασμοὺς γεωργικῆς φύσεως» τοῦ 3 π. Χ. αἰῶνος. Βλ. Α. Σιγάλα Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς, σελ. 129. Θεσσαλονίκη 1934.

2) J. v o n T h ü n e n : Der isolierte Stat. (διάφοροι ἐκδόσεις).

3) Παλαιότερον, ἀναφέρεται τὸ ἔργον τοῦ J. Berghaus, Anleitung zum Landwirtschaftliche Rechnungswesen nach Grundsätzen der kaufmännischen Doppelbuchhaltung, Braunschweig 1796, ἐνθα ὑποστηρίζεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς διγραφικῆς μεθόδου ἐν τῇ ἀγροτικῇ λογιστικῇ, χωρὶς νὰ ἐπιλύονται ὁμῶς καὶ τὰ ἀναφυόμενα εἰδικὰ προβλήματα. Ἀργότερον ὁ Thaer, τοῦ ὁποίου μαθητῆς ὑπῆρξεν ὁ von T h ü n e n, συνέβαλε θετικώτερον διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ: Methode der Landwirtschaftliche Buchhaltung, 1807. Περὶ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐξελίξεως ἐν Γερμανίᾳ βλ.

E. S c h m a l e n b a c h: Dynamische Bilanz, σελ. 43 ἐπ. 4η ἐκδ. Leipzig 1926
G. K l a u d e r: Die geschichtliche Entwicklung der landwirtschaftlichen Buchführung, 1926.

Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ὁ καθ. Michna, τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Πράγας, ὑπεδείκνυε εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ Verwaltungskunde, Praha 1834, τὴν σημασίαν τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς. Βλ.

F. I. o m: Μάστιγν δρ. 9)1980 τῶν Publications de l'Institut de comptabilité agricole, Prague.

4) ...«Ed e merito indubio della Società Tedesca di Agricoltura l'avere dischiusa alla contabilità le porte de un mondo diffidente e scettico per eccellenza» Βλ. D. P e r i n i, Sviluppo ed organizzazione degli Uffici di contabilità agraria in Germania, σελ. 8, Roma 1929.

Ἡ οὕτω δοθεῖσα ὠθηρὶς ἐνβοηθήθη ἔκτοτε ὑπὸ τῶν συντελουμένων γοργῶν προόδων τῆς ἀγροτικῆς τεχνικῆς, συνέπεια τῶν ὁποίων ἐπῆρξεν τὸ ὅσημέρῃ συνθετώτερον τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ μεγίστη ποικιλία τῶν δαπανῶν, ὅσον καὶ τὸ πολίμορφον τῶν προσόδων.

Ἰσχυρὰν ἐπίσης ἐπιδράσιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν Γραφείων Α. Α. ἔσχεν — ὥς καὶ εἰς ἄλλας χώρας — ἡ θέσπισις τῆς φορολογίας καθαρᾶς προσόδου, ἡ ὁποία ἐπειθανάγκασε μέγιστον ἀριθμὸν τῶν μεγάλων καὶ μέσων ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ προσεγγύωσιν εἰς τὰς ἐπιθεσίας τῶν Γραφείων Α. Α. πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς φορολογητέας προσόδου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς σχετικῆς νομοθεσίας.

Μὲ τὴν ἴδρυσιν τοιούτων γραφείων ἡσυχολήθησαν ἐντατικῶς ἀπὸ τοῦ 1905 καὶ τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια, χάρις εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν ὁποίων ἐξηπλώθη ἔτι περισσότερον ὁ νέος θεσμός.

Κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον οὐχὶ ὀλιγώτεροι τῶν 2.600 ἐκμεταλλεύσεων, ἀντιπροσωπεύουσαι ἓνα σημαντικὸν ποσοστὸν τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐκτίσεως, ἐπήγοντο εἰς τὴν λογιστικὴν καθοδήγησιν τῆς Γερμανικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρίας (D. L. G.), τῶν συναφῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ιδιωτικῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δέον νὰ προστεθῶσι πολλὰ ἀκόμη μεγάλα κυρίως ἐκμεταλλεύσεις (Ἀνατολικῆς Πρωσίας) ἔχουσαι ἰδίαν λογιστικὴν ὀργάνωσιν.

Ἡ εἰρεῖα ὁμῶς διάδοσις τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς καὶ ἡ πλήθυνσις τῶν εἰδικῶν γραφείων ἀνίσταται πρὸ πάντων εἰς τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν πλεῖστοι παράγοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων δέον νὰ μνημονευθῇ πρωτίστως ἡ ἐπιβληθεῖσα φορολογία τοῦ κύκλου ἐργασιῶν [Umsatzsteuergesetz], ἡ διαπίστωσις τοῦ ὁποίου γίνεται βάσει τῶν νομοτύπως καὶ κανονικῶς τηρουμένων βιβλίων (¹).

Ἄλλοι παράγοντες ὁδηγήσαντες εἰς τὴν πλήθυνσιν τῶν Γραφείων Α. Α., συνοψιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Fensch, (²) εἶναι :

1. Ἡ αἰξουσα ἀνάγκη διὰ τοὺς ἐπιχειρηματίας-καλλιεργητάς νὰ γνωρίζωσι πληρέστερον τὴν ποσοτικὴν διάρθρωσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των ὥς καὶ τὰ μερικὰ κατὰ καλλιεργείας ἀποτελέσματα αὐτῆς.

2. Ἡ ἀνάγκη διακυβερνήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μὲ ἓνα συγχρονισμένον, ἐπιστημονικώτερον, πνεῦμα.

3. Ἡ ἐξέλιξις τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἥτις θέτει τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἐνώπιον νέων ὑποχρεώσεων καὶ προβλημάτων.

Στατιστικὴ καταγραφή γενομένη τῷ 1926 πρωτοβουλία τοῦ Συμβουλίου Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας [Deutsche Landwirtschaftsrat] κατέδειξε τὴν ὑπαρξιν 492 Γραφείων Α. Α. τὰ ὁποῖα κατανέμονται, ὥς πρὸς τὴν προέλευσίν των, εἰς περισσοτέρας κατηγορίας :

1) Bl. Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 25.

2) Bl. H. L. F e n s c h, Das landwirtschaftliche Buchführungswesen im Wirtschaftsjahr 1925—1926, ἐν Β.ū.L., Τόμ. V 1926.

1. Γραφεῖα Α. Α. τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων [Kammerbuchstellen].

2. Γραφεῖα Α. Α. τῶν λογιστικῶν Ἐνώσεων [Buchführungsvereine].

3. Γραφεῖα Α. Α. ἰδιωτικά, ἀναλαμβάνονται ἐναντι ἀμοιβῆς τὴν πλήρη ἢ μερικὴν λογιστικὴν παρακολούθησιν τῶν ἐκμεταλλείσεων. Τὰ πλείονα τούτων ἀποτελοῦσιν ἤδη μίαν ὁμοσπονδίαν [Reichsverband Landwirtschaftlichen Privatbuchstellen] (*).

4. Γραφεῖα Α. Α. τῶν συνεταιρισμῶν [Genossenschaftsbuchstellen].

5. Γραφεῖα Α. Α. τῶν τοπικῶν οἰκονομικῶν Ἐνώσεων [Buchstellen der örtlichen Wirtschaftsverbände].

6. Τέλος τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τῆς D. L. G. τοῦ ὁποῖου ἡ δρᾷσις ἐξαπλοῦται ἐφ' ὅλης τῆς Γερμανίας (*).

Ἐν ἐνδεικτικώτερον καταφαίνεται ἡ διάδοσις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λογιστικῶς ἐλεγχόμενων κτημάτων τὰ ὁποῖα ἀνήρχοντο τὸ 1926 εἰς πλείονα τῶν 45 000, συνολικῆς ἐκτάσεως ἄνω τῶν 5.250.000 ἑκταρίων. Ἐκ τούτων 14.000 ἀγροεκμεταλλεύσεις εὗρισκονται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γραφείων Α. Α. τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχωσι σήμερον ἀσφαλῶς διπλασιασθῇ, παρέχουσι τὸ μέτρον τῆς συντελεσθείσης διεισδύσεως ἐν τῇ ἐγγεῖῳ παραγωγῇ τῆς λογιστικῆς μεθόδου, «τοῦ συγχρόνου τούτου δπλου— κατὰ τὸν καθ. Sagawe— τῶν οἰκονομικῶν ἐρευνῶν».

Αἱ κυριώτεραι καὶ συνηθέστεραι ἀσχολίαι τῶν Γραφείων Α. Α. εἶναι :

1. Ἡ ὁργάνωσις τῆς λογιστικῆς τοῦ ἀγροκλήματος [λογιστικὸν σχέδιον, συνθετικὰ καὶ ἀναλυτικὰ βιβλία, κ. ἄ.] ὑπὸ τοιαύτας τεχνικὰς συνθήκας ὥστε νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ ὁ καλλιεργητὴς μόνος του.

2. Ὁργάνωσις καὶ πλήρης τήρησις τῶν βιβλίων ὑπὸ τοῦ Γραφείου, βάσει τακτικῶν σημειώσεων καὶ δικαιολογητικῶν παρεχομένων ἐπὶ τοῦ ἀγρότου.

3. Κλείσιμον καὶ ἔλεγχος τῶν ἰδιωτικῶς τηρουμένων βιβλίων μετὰ προσδιορισμοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων.

4. Σύνταξις ἀπογραφῶν. Τὴν ἐπιτηρείαν ταύτην θὰ ἐξάρωμεν ἰδιαι-

1) Οὐκ ὀλιγώτερον συμβάλλουσι τὰ ἰδιωτικά Γραφεῖα, εἰς τὰς γεωργοοικονομικὰς ἐρεῦνας, δημοσιεύοντα τὰ ὑπ' αὐτῶν συλλεγόμενα δεδομένα :

Πρβλ. Landwirtschaftliche Privat-Buchstelle f. d. Provinz Sachsen : Ergebnisse und Erfahrungen aus der Buchführung von 400 landwirtschaftlichen Betrieben und ihre Anwendung bei der Betriebsführung und organisation sowie bei der Wirtschaftsberatung. Magdeburg 1928. Αἱ δημοσιεύσεις τοῦ εἶδους τούτου ἀφθονοῦσι, παρέχουσαι εἰς τοὺς μελετητὰς μίαν ἀπαράμιλλον πρῶτην ὕλην διὰ οἰανδήποτε μελέτην.

2) Κατάλογον τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς, διὰ τὸ 1928, παρέχει ὁ Dr Stieger: Verzeichnis der landwirtschaftlichen Buchstellen Deutschlands, ἐν Taschenbuch für Buchführung u. Steuerberatung in der Landwirtschaft. Magdeburg 1929.

τέρως λόγω τῶν δυσχερειῶν τῆς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ γεωργικὴ ἀποτίμησις (*estimo agrario*) καὶ ἥτις δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ ἐπαφίεται εἰς τὴν ἀδαῇ ἀντίληπν τοῦ γεωργοῦ. Ἡ σημασία τῆς ἀπογραφῆς εἶναι ἐν προκειμένῳ θεμελιώδης, δοθέντος ὅτι ἐν ἀνάγκῃ ἡ σύνταξις δύο διαδοχικῶν ἀπογραφῶν εἶναι ἐπαρκὴς πρὸς διαπίστωσιν τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Πράγματι τυγχάνει γνωστὸν ὅτι οἱ διάμεσοι λογιστικαὶ ἐγγραφὰι ἀποβλέπουσι κυρίως εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν πηγῶν καὶ τῶν αἰτίων ἐξ ὧν προέκυψαν τὰ διὰ τῆς ἀπογραφῆς διαπιστούμενα οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα.

5. Λογιστικοὶ ἔλεγχοι, ἐνημέρωσις βιβλίων καὶ ἄλλαι συναφεῖς ἐργασίαι.

Τὰ Γραφεῖα Α. Α. ἐπιδιώκοντα τὴν ὅσον δυνατόν εἰρυνεῖραν διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας εἰς τὸν ἀγροτικὸν κόσμον, ὁργανώνουν εἰδικὰ μαθήματα λογιστικῆς, διαλέξεις ἐπὶ τῆς χρησιμότητος καὶ τῶν μεθόδων αὐτῆς, διανέμουν ἐντυπα, ὑποδείγματα, φυλλάδια κλπ.

Ἡ ἐσωτερικὴ τῶν Γραφείων Α. Α. ὁργάνωσις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἀσχολιῶν των.

Γενικῶς λειτουργεῖ μία ὑπηρεσία τηρήσεως βιβλίων. Εἰς ἕνασιν ὑπάλληλον λογιστὴν ἀνατίθεται ἡ πλήρης παρακολούθησις πέντε μέχρι δέκα ἀγροεκμεταλλεύσεων· ἐκείστης δὲ ομάδος δέκα λογιστῶν προίσταται τμηματάρχης - ἐλεγκτής, ὅστις ἐφορεῖ τῶν ἐργασιῶν τῆς ομάδος του καὶ ἐπιλαμβάνεται αὐτοπροσώπως καὶ ἐπιτοπίως τῶν ἀπογραφῶν ὁσάκις συντρέχουσι πρὸς τοῦτο ἰδιόρρυθμοι περιπτώσεις.

Αὐτονόητον ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν Γραφείων Α. Α. λειτουργοῦν κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ὀρθολογικῆς ὁργανώσεως, ὡς πρὸς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν μηχανοποίησιν αὐτῆς (1).

Πλὴν τῶν καθαρῶς λογιστικῶν ὑπηρεσιῶν ὑπάρχει συνήθως καὶ τμῆμα ὑπολογισμῶν καὶ στατιστικῆς ἀσχολούμενον τὸ μὲν μὲ τὸν ποσοτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐγγραφῶν, τὸ δὲ μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀριθμητικοῦ ὕλικου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ χρησιμοποίησεως. Ἐνίοτε προσσάτταται καὶ τμῆμα ἐξ εἰδικῶν, διὰ τοῦ ὁποίου παρέχονται τεχνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συμβουλαι εἰς τοὺς καλλιεργητάς, χάριν βελτιώσεως καὶ ἀναδιοργάνωσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν.

1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ (2)

Ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ ἀπαντᾷται ὑποδειγματικῶς ἡ συσχέτισις τῆς λογιστικῆς μεθόδου ὡς ὁργάνου ποσοτικῶν ἀναζητήσεων, πρὸς τὰ θεωρητικὰ προβλήματα τῆς γεωργοοικονομικῆς. Ἡ στενὴ αὕτη ἀλληλεξάρτησις ἐκδηλοῦται οὐχὶ μόνον διὰ τῆς φύσεως τῆς διεξαγομένης ἐργασίας ἀλλὰ

1) Βλ. C. K l a u d e r : Taylorisierte Buchhaltung für Landwirtschaft. Stuttgart 1927.

2) Βλ. Inst. Int. d'Agr., Les Offices, etc. σελ. 229.

καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τα Γραφεῖα Α. Α. ἀποτελοῦσι κατὰ κανόνα προσαρτήματα ἢ ἐπιθεσίας τῶν ἰδρυμάτων τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν προώδησιν τῶν ἀγροοικονομικῶν ἐρευνῶν.

Ἡ γένεσις καὶ ἡ ἐξέλιξις ἀμφοτέρων ἐπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος :

Τὸ 1913 ἰδρύθη τὸ Ἰνστιτούτον Ἑρευνῶν Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας [Agricultural Economics Research Institute] τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθ. C. S. Orwin, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ὑφίσταται τὸ πρῶτον Γραφεῖον Α. Α. συσταθὲν παρὰ τῷ Ἰνστιτούτῳ.

Ἡ δρᾷσις καὶ ὁ προσανατολισμὸς ἀμφοτέρων εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις κρατοῦντα, ἔνθα ἡ κυρίως ἐρευνητικὴ προσπάθεια στρέφεται περὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος τῶν προϊόντων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς Βιομηχανικῆς οἰκονομίας.

Εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ὀξφόρδης ἦλθε νὰ προσδώσῃ εὐρυτέραν ἰσχὺν καὶ διάδοσιν, ἡ σύστασις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας μιᾶς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς Agricultural Costings Committee, τῆς ὁποίας ἡ μὲν ζωὴ ὑπῆρξε σύντομος [1915—1921] ἀλλὰ τὰ ἔργα διαρκεῖ.

Οὕτως ἐδημιουργήθησαν πέντε κέντρα ἐρευνῶν ἐπιφορτισμένα μετὰ τὴν γενικωτέραν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν κλάδων τῆς ἀγροτικῆς τῶν περιφερείας, τὴν χοιροτροφίαν, τὴν γαλακτοκομίαν, τὴν καλλιέργειαν δημητριακῶν, κ. ἄ.

Τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Ὀξφόρδης συντονίζει τὰς ἐνεργείας, ἐνοποιεῖ τὰς μεθόδους καὶ δίδει τὰς δεούσας κατευθύνσεις (1) εἰς τὰ κέντρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶναι :

1. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Leeds.
2. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Γεωργικοῦ Κολλεγίου [Agricultural College] τοῦ Wye [Kent].
3. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Reading.
4. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Γεωργικῆς σχολῆς τοῦ Cambridge.

Παρ' ἐκάστη τῶν ὁργανώσεων τούτων λειτουργεῖ ἀνὰ ἓν Γραφεῖον Α. Α. — πλὴν τῶν πολυαριθμῶν ἰδιωτικῶν τοιούτων ὡς καὶ τῶν προσηρημένων εἰς διαφόρους ἐπαγγελματικὰς ὁργανώσεις — τὸ ὁποῖον παρέχει τὰ τεχνικὰ μέσα καὶ τὴν ἐπικουρίαν του εἰς τοὺς καλλιεργητὰς πρὸς ἀπ' εὐθείας τήρησιν ἐπαρκῶν λογιστικῶν καταστάσεων, αἵτινες συγκεντρούμεναι ὑπὸ τῶν Γραφείων, παρέχουσιν αὐτοῖς ἱκανὸν ὕλικόν πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ συναγωγὴν πορισμάτων. Ἐτήσιον πρόγραμμα ἐρευνῶν προδιαγράφει καὶ καθοδηγεῖ τὰς ἐργασίας τῶν περιφερειακῶν κέντρων.

1) Βλ. Agricultural Economics Research Institute. The work of the Institute, ὑπὸ C. S. Orwin.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων προβλημάτων τῶν ἐπιλυομένων ἐν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ διὰ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά :

1. Σύγκρισις τῆς ἀποδοτικότητος ἰσομεγέθων ἀγροκτημάτων δύο τύπων : α') μὲ προσξάρονσαν τὴν ἀροτριαίαν καλλιέργειαν τῆς γῆς, β') μὲ προσξάρονσαν τὴν κτηνοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς.

Πρὸς διεξαγωγὴν τοιαύτης γεωργοοικονομικῆς ἐρεῦνης τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Ὀξφόρδης περιέλαβε ἀφ' ἑνὸς ὁλόκληρον περιοχὴν τινὰ [Northampton] ἔνθα αἱ ἀγροτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀφαιροῦσι τὰ 70 ο]ο τῆς ἐκτάσεώς των εἰς τὰς διαφόρους καλλιέργειας ἰδίᾳ δημητριακῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ συγγενῇ οἰκολογικῶς περιοχὴν [Leicester] ἔνθα τὰ λειβάδια καταλαμβάνουσι τὰ 80ο]ο τῆς γῆς.

2. Σύγκρισις τοῦ κόστους τῆς γαλακτοπαραγωγῆς ὑπὸ τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις.

3. Σύγκρισις τῆς ἀποδοτικότητος ἐπὶ ἀντικαταστάσεως τῶν δημητριακῶν διὰ βολβοειδῶν.

4. Μελέτη τῶν διαφορῶν κλάδων γεωργικῆς οἰκοτεχνίας.

5. Προσδιορισμὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κόστους μεταφορᾶς ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων.

Πλὴν τῆς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τῶν δεδομένων, τὰ Γραφεῖα Α. Α. προβαίνουν εἰς ἀποτελεσματικὴν καὶ κατάλληλον ψυχολογικὴν διαπαιδαγώγησιν πρὸς διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας. Τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς τοῦτο μέσα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κρατοῦντα, ἵτοι ὁμιλίας καὶ πρακτικὰ μαθήματα παρεχόμενα εἰς ἐπίκαιρα γεωργικὰ κέντρα, δωρεὰν διανομὴ ἐντύπων καὶ ἐκλαϊκευτικῶν ὑποδειγμάτων λογιστικῆς, ἐρωτηματολόγια κατάλληλα νὰ διεγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον κ.ἄ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος πορίσματα τῶν Ἀγροτικῶν Ἰνστιτούτων δίδεται εὐρεῖα δημοσιότης ὑπὸ μορφήν προσιτὴν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους καλλιεργητάς. Ἰδιαιτέρα σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰς δημοσιεύσεις τὰς ἀφορώσας τὴν διαιμόρφωσιν τοῦ κόστους (') κατὰ προϊόν, περιοχὴν, εἶδος καὶ μεθόδους καλλιέργειας κ. ἄ.

1) Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων δημοσιευμάτων ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς τὰ ἀκόλουθα :

α) The University of Leeds, etc. Farm profits and farm losses (Six years financial records of Yorkshire farms) 1928.

β) South—Eastern Agricultural College (University of London) Investigation into farming costs of production and financial results. General report on six years' results. (μετὰ διαγραμμάτων τῶν χρησιμοποιουμένων λογιστικῶν βιβλίων καὶ καταστάσεων).

γ) The University of Leeds, etc. Factors influencing the cost of production of Milk, Leeds 1931.

δ) The University of Leeds. Advisory work of farm management ὑπὸ Α. G. Raston.

Οὐχὶ μικροτέρα εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν Γραφείων Α. Α. εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν φορολογίαν καθαρῶς προσόδου. Ἡ ὑπὸ τῶν γραφείων τήρησις τῶν βιβλίων ἢ ὁ ἔλεγχος μόνον αὐτῶν, ἐπιτρέπει εἰς τὰ τελευταῖα τὴν ὑποβολὴν ἐξηλεγμένων φορολογικῶν δηλώσεων. Χαρακτηριστικὸν δὲ τυγχάνει τὸ γεγονός ὅτι χάρις εἰς τὴν ἀναδρομικὴν ἐπέμβασιν τῶν Γραφείων Α. Α. ἐπεστράφησαν ὑπὸ τῶν φορολογικῶν ἀρχῶν, κατὰ τὸ 1924, φόροι £ 2.000 ἀχρεωστικῶς καταβληθέντες.

Σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν χρήσει λογιστικὰς μεθόδους ἃς σημειωθῇ ὅτι προτιμᾶται, ὑπὸ τῶν Γραφείων καὶ τῶν μέσων ἀγρεκμεταλλεύσεων, ἡ δι-γραφικὴ μέθοδος. Ἐπικρατεῖ σύστημά τι περιλαμβάνον ταμιακὸν ἡμερολόγιον, βιβλία συνθετικά, ἀναλυτικὰ καὶ ἀξέως, τοῦ ὁποῖου τὸ λογιστικὸν σχέδιον ἐξεπνήθη ὑπὸ τοῦ καθ. Orwin. Οὐχ ἦτον, χρησιμοποιεῖται καὶ διαδίδεται (1) ἐπαρκῶς καὶ ἡ ἀπλογραφικὴ μέθοδος εἰς τὰς μικρὰς ἰδιοκαλ-λιεργείας, ἡ ὁποία ἂν καὶ στερεῖται ἐκτεταμένης πληροφοριακῆς πληρότη-τος εἶναι ἐπαρκὴς ἐν τούτοις διὰ τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγρότου, τὸν ὁποῖον ἐθίζει, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὰ ἄγιστα τοῦ ὀργανωμένου λογισμοῦ.

2. ΕΛΒΕΤΙΑ (2)

Ἡ ἀγροικὴ λογιστικὴ ἀντιπροσωπεύεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς «Ἐλβετικῆς Ἐνώσεως Γεωργῶν» [Union Suisse des paysans]. Ἡ Ἐνωσις διατηρεῖ τὴν καλουμένην «Γραμματεῖαν» [Secrétariat des paysans suisses ἐν Brougg] τῆς ὁποίας εἰδικὴ καὶ πασί-γνωστος ὑπηρεσία εἶναι τό : «Τμῆμα ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος» [Division des recherches sur la rentabilité].

Πρόκειται περὶ σημαντικῆς καὶ πρωτοτύπου ὁργανώσεως, ἡ ὁποία διήνοιξεν ἐν πολλοῖς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς οἰκονομικῆς ἐρεῦνης εἰς τὰ προβλήματα τῆς γεωργίας.

Τὸ ἐν λόγῳ τμῆμα στηρίζει ἀποκλειστικῶς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐπὶ τῆς λογιστικῆς. Τὰ πρῶτα σχετικὰ βήματα ἐσημειώθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1898, ὅτε εἰσηγήσει τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, ἐγένετο ἡ ἔναρξις ὀλιγοήμερων μαθημάτων ἀπλῆς καταστιχογραφίας μετὰ τὸν σκοπὸν ὅπως σχηματισθῇ πυρὴν ἀγροτῶν τινῶν ἱκανῶν νὰ τηρήσωσιν ἀπαραιτήτους τινὰς λογιστικὰς ἐγγραφάς. Ἡ πρόθυ-μος συμμετοχὴ ὑπῆρξεν ἱκανοποιητικὴ, τὸ δὲ σύστημα τοῦτω συνεχίζεται καὶ σήμερον. Κατ' ἔτος λαμβάνουσι χώραν 3—4 κύκλοι μαθημάτων, εἰς τρόπον ὥστε νέοι ἀγρόται προσκίθενται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας ἤδη τακτι-

1) Ἡ ἀπλογραφικὴ μέθοδος διαδίδεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας : Βλ. Ministry of Agriculture, Bulletin No 55 A simple system of farm book—Keeping, 1932.

4) Βλ. Fritz Zaugg : Les recherches du Secrétariat des paysans Suisses sur la rentabilité de l'agriculture. Exposé monographique. Brougg 1924. Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 365 ἐκ.
E. M a r e n g h i : op. cit. σελ. 231 ἐκ.

κὴν λογιστικὴν μέθοδον. Βραβεῖα καὶ διάφοροι διευκολύνσεις ὑποβηθούσι τὸν αὐθόρμητον ζῆλον τῶν ἀνεπτυγμένων ἑλβετῶν γεωργῶν.

Κατὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχὴν τὰ βιβλία κηροῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν, παραδίδονται δὲ αὐτοῖς αἰς τὸ Τμήμα τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος διὰ τὰ περαιτέρω. Ἔνεκα τούτου ἡ προκρινθεῖσα λογιστικὴ μέθοδος ἔδει νὰ εἶναι εὐκόλως νοητή, ἐπαρκὴς, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτεῖ ὑπέρμετρον χρόνον διὰ τὰς ἐγγραφάς. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα συγκεντρῶναι ἡ «βελτιωμένη ἀπλογραφία» [methode simple amplifiée] ἐκπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ καθ. Laur, τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Ζυρίχης, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὸ προσῆκον μέρος τῆς παρούσης. [βλ. μέρος τρίτον].

Τὰ παραλαμβανόμενα βιβλία ἐλέγχονται, διορθώνονται, τακτοποιοῦνται καὶ εἴτα γίνεται τὸ κλείσιμον αὐτῶν κατὰ δύο τρόπους :

1. Συνοπτικῶς μὲν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνδιαφερομένου καλλιεργητοῦ, μέτινας ἀναλυτικὰς σημειώσεις ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κτήματος καὶ ἐπὶ τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς.

2. Κατὰ πληρέστερον τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Τμήματος. Ἐκ τῶν προκυπτόντων ἀριθμητικῶν δεδομένων θὰ ἀντληθῇ τὸ πρὸς ἐπεξεργασίαν ὕλικόν.

Παρά τὴν μεγίστην ποικιλίαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται αἱ ἑλβετικαὶ ἀγροκεταλλεύσεις, ὡς πρὸς τοὺς φυσικοὺς ὁρους καὶ τοὺς οικονομικοὺς παράγοντας, τὸ Τμήμα ἐρευνῶν κατατάσσει τὰς ὑπὸ τὸν λογιστικὸν αὐτοῦ ἐλεγχον ἐπιχειρήσεις καθ' ὃν τρόπον ἤδη ἐξεθέσαμεν, (βλ. σελ. 15) ἥτοι κατὰ καλλιεργητικὸν σύστημα, ἔκτασιν, παραγωγὴν, κ. ἄ. Τοιοῦτοτρόπως κατορθοῦται ἐπαρκεστάτη, πρακτικῶς, ὁμοιογένεια ἐν ἐκάστη ὁμάδι οὕτως ὥστε ἡ ἐξευρισκομένη μέση ἀποδοτικότης εἰκονίζῃ τὴν πραγματικὴν οἰκονομικὴν θέσιν ἐκάστου κλάδου.

Διότι, ὄντως, κύριος σκοπὸς τοῦ τμήματος εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς ἀποδοτικότητος καὶ ἡ ἐξατομίκευσις τῶν ἐπενεργούντων ἐπ' αὐτῆς παραγόντων. Ἡ ἀναδρομὴ αὕτη πρὸς τὰ αἷτια τὰ διαμορφοῦντα, ἡ μεταβάλλοντα, τὴν ἐκάστοτε ἀποδοτικότητα τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἑλβετικῆς γεωργίας εἶναι μία ἐξόχως ποιητικὴ λειτουργία τοῦ Τμήματος, διὰ τῆς ὁποίας τοῦτο συμβάλλει θετικῶς εἰς τὸν προσανατολισμὸν τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας.

Εἰς τὰς ἐρεῦνας καὶ τὰς στατιστικὰς ἐργασίας τοῦ τμήματος, αἷτινες δημοσιεύονται ἐτησίως εἰς τὸ Annuaire Agricole de la Suisse, στηρίζονται αἱ ὀργανώσεις, οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὰ Καντόνια διὰ τὴν εἰσήγησιν ἢ λήψιν ἐμπεριστατωμένων νομοθετικῶν μέτρων ἀγροτικῆς φύσεως, ἰδίᾳ φορολογικῶν⁽¹⁾. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγροτικὴ ἐκπαίδευσις ἀκόμη, ὡς σημειοῖ τὸ Τμήμα,

5) ...«Sans les résultats des recherches sur la rentabilité de l'agriculture, il eut été souvent très difficile de régler de façon équitable toutes les questions de l'imposition de l'agriculture. Nous avons eu à maintes reprises l'occasion

«εὐρίσκει ἓνα πολύτιμον στήριγμα εἰς τὰς ἐρεῦνας ταύτας· αὐται δὲ διαδραματίζονται ἓνα πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὸ πρόγραμμα διδασκαλίας τῆς Ἑδαφοπονικῆς Σχολῆς τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Πολυτεχνείου τῆς Ζυρίχης».

Πλὴν τῶν γενικῶν του ἐργασιῶν τὸ Τμήμα ἐπιδίδεται ἐπίσης εἰς εἰδικάς τινας ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς μελισσοκομίας, πτηνοτροφίας, ἀμπελουργίας, κ. ἄ. εἰσαγαγὼν μάλιστα πρὸς τοῦτο τὴν διγραφικὴν λογιστικὴν μέθοδον.

Ἡ δρᾶσις τῆς Division sur les recherches de la rentabilité τοῦ Secrétariat des paysans suisses χαίρει δικαίως τῆς διεθνoῦς ἐκτιμήσεως λόγῳ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον τὴν διέπει, ἐχρησίμευσε δὲ ὥς ὑπόδειγμα κατὰ τὴν ἴδρυσιν ἀναλόγων ὁργανισμῶν ἐν Βαυαρίᾳ, Δανίᾳ, κ. ἄ.

3. ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ (1).

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας συνεστήθη κρατικὸς ὁργανισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον συνεχωνεύθησαν τρία προϋπάρχοντα ἱδρύματα ἀγροτικῆς λογιστικῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα: Ἰνστιτοῦτον Ἀγροτικῆς Λογιστικῆς καὶ Οἰκονομίας τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Δημοκρατίας, ἐδρεῦον ἐν Πράγῃ. Τοῦτο περιλαμβάνει τρία περιφερειακὰ τμήματα, ἐν Brno, Bratislava καὶ Uzhorod.

Σκοπὸς τοῦ νέου Ἰνστιτοῦτου εἶναι νὰ διαχύσῃ φῶς ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀποδοτικότητος αὐτῆς, «νὰ συλλέξῃ πληροφορίας δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσι ὡς βάσις μέτρων τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς» ὡς καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν ἐπιχειρηματιῶν—καλλιεργητῶν. «Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τούτων τὸ Ἰνστιτοῦτον θὰ χρησιμοποιοῇ τὴν στατιστικὴν τὴν λογιστικὴν καὶ τὰς γεωργοοικονομικὰς ἐρεῦνας (enquêtes).

Ἡ ὅλη ὁργάνωσις τοῦ ἱδρύματος ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, τὸ δὲ προσωπικὸν αὐτοῦ ἐξομοιοῦται πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ προορισμοῦ του, τὸ νέον ἴδρυμα διατηρεῖ συνεχεῖς καὶ πολλαπλᾶς σχέσεις πρὸς τοὺς καλλιεργητάς :

α. Παρέχει συμβουλὰς καὶ γνωματεύσεις σχετικὰς πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ χρηματικὴν διαρρύθμισιν τῶν ἀγρομεταλλεύσεων.

β. Παρέχει συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις ἐπὶ τῆς γεωργικῆς φορολογίας.

γ. Διὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ διοργανώνει κύκλους μαθημάτων λογιστικῆς, ἀπλογραφικῆς καὶ διγραφικῆς, πρακτικοῦ περιεχομένου, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τῆς λογιστικῆς εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας.

de constater combien les évaluations, souvent, sont inexactes partout où l'on ne se base pas sur les résultats des recherches du Secrétariat.

F. Zaugg, op. cit. σελ. 39—40.

1) Βλ. Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 453 ἐκ.

δ. Κυριώτερα ὅμως ἀσχολία αὐτοῦ εἶναι ἡ διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν καταστημάτων τήρησις πλήρους λογιστικοῦ συστήματος, εἰς τὴν μικράς, μέσας καὶ μεγάλας ἐκμεταλλεύσεις.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Λογιστικοῦ Ἰνστιτούτου διεξάγονται ὡς ἀκολούθως : Ἐκάστη ἐπιχείρησις ἀναθέτουσα αὐτῷ τὴν τήρησιν τῶν βιβλίων αὐτῆς ἀναλαμβάνει νὰ μεταβιβάσῃ ἀνελλιπῶς ἐβδομαδιαίας καταστάσεις—ἀπλῆς τηρήσεως—ἀφορώσας τὴν ἐσωτερικὴν κίνησιν τῶν ὑλικῶν, ἀξιών, τὰς χρηματικὰς δοσοληψίας, τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀροτριώτων, τὰς εἰς εἶδος ἀναλώσεις, κ. ἄ. Βάσει τῶν στοιχείων τούτων καταστρώνονται ἀναλυτικοὶ λογαριασμοὶ κατὰ καλλιέργειας, κλάδους οἰκοτεχνίας καὶ ἐτέρας βοηθητικὰς ἐκμεταλλεύσεις. Περαιτουμένης τῆς χρήσεως ἕκαστος «ἐλεγχόμενος» ἀγρότης λαμβάνει ἐκτενὴ «τελικὴν κατάστασιν» ἐκθέτουσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς του.

Τὸ Ἰνστιτούτον στηριζόμενον εἰς τὰ συγκεντρούμενα πραγματικὰ δεδομένα καὶ συσχετίζουσα ταῦτα πρὸς ἕτερα ἐξωλογιστικὰ στοιχεῖα τῆς γενικῆς στατιστικῆς, [ἡμεῖς λιπασμάτων κ. ἄ.] καταρτίζει καὶ δημοσιεύει τὰς μηνιαίας «Ἐκθέσεις» τοῦ ἰδρύματος, ἔνθα ἀπαντᾷται καίθε δυνατὴ πληροφορία σχετικὴ πρὸς τὴν γεωργικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ἐκ τῆς στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ποσῶν συνάγονται ἀξιόλογα πορίσματα (').

Ἐτέρα σειρὰ δημοσιευμάτων (') φέρει εἰς φῶς ἐπικαίρους μονογραφικὰς μελέτας στηριζομένας εἰς τὸ ὡς ἂν ὑλικόν.

Κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη τῆς λειτουργίας αὐτοῦ τὸ Λογιστικὸν Ἰνστιτούτον εἶχε ἰὰ ἀντιπαλαίσι πρὸς πολλαπλὰς δυσχερείας, τῶν ὁποίων σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ ὑποτίμησις τῆς κτητικῆς δυνάμεως τῆς κορώνας, ὑποτίμησις συνεπαγομένη σημαντικὰς ἀλλοιώσεις (") εἰς τὸ ἐπιμόχθως συλλεγόμενον λογιστικὸν ὑλικόν.

Ἄν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου χρησιμοποιούμενον λογιστικὸν σχέδιον καὶ αἱ δι' αὐτοῦ ἐφαρμοζόμεναι ἀρχαὶ Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων [Betriebswirtschaftslehre, Economia aziendale] δὲν τυγχάνουσι, καθ' ἡμᾶς, ἀμέτοχοι ἐπικρίσεως, ἀξίζει ἐν τούτοις νὰ ἀναφέρωμεν εἰδικὰ τινὰ σημεία.

1. Προκειμένου νὰ γίνῃ τὸ κλείσιμον τῶν βιβλίων, κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης χρήσεως, μὲ περιορισμένον ἀριθμὸν προσωπικοῦ καὶ καθ' ὁμοίμορφον, τυποποιημένην, τεχνικὴν, ἐπρωτικῆν ἀπλοποιημένην καὶ σχηματι-

1) Ἐκ τῆς μηνιαίας «Ἐκθέσεως» τοῦ Ἰνστιτούτου σημειοῦμεν τὸ ἀκόλουθον ενδιαφέρον παράδειγμα συσχετίσεως τῆς τιμῆς τῶν χοίρων πρὸς τὴν ἐσοδεῖαν τῶν γεωμῆλων : Ἀφθονος ἐσοδεῖα γεωμῆλων περιορίζει τὴν ἀμεσον προσφορὰν τῶν χοίρων εἰς τὴν ἀγοράν, ὡς ἐκ τῆς διανοιγόμενης δυνατότητος ἐφθηνῆς παχύνσεως αὐτῶν διὰ γεωμῆλων καὶ ἐπιφέρει συνεπῶς προσωρινὴν ἀνατίμησιν αὐτῶν.

2) Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα περιλαμβάνουσι συνήθως περίληψιν εἰς τὴν γαλλικὴν.

3) Σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο βλ. Μ. Ν. Τσιμέρα : Ἡ ἀναγωγή τῶν ἰσολογισμῶν εἰς σταθεροποιημένας δραχμὰς. Θεσσαλονίκη 1930.

κὴ λογιστικὴ μέθοδος, ἡ ὁποία θεωρεῖται, ἐν τούτοις, ὑπὸ τοῦ ἰδρύματος, ὥς ἐπαρκῆς.

2. Αἱ ἀποτιμήσεις τῆς ἀγροτικῆς ἀπογραφῆς ἐνεργοῦνται κατὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας κανόνας : α. Προκειμένου περὶ ἀγοραίων πρώτων ὑλῶν, σπόρων, λιπασμάτων ἢ ἄλλων ὑλικῶν, ἡ ἀποτίμησις γίνεται εἰς τὴν τιμὴν κτήσεως ἐπηυξημένην κατὰ τὰς δαπάνας μεταφορᾶς μέχρι τοῦ ἀγροκτήματος [loco-entreprise], β. Αἱ παραγόμεναι ἐπὶ τόπου τοιαῦται λογίζονται : ββ. εἰς τὴν τιμὴν πωλήσεως, loco- ἐκμετάλλευσιν, προκειμένου περὶ εἰδῶν εὐχεροῦς διαθέσεως εἰς τὴν ἀγοράν, γγ. Εἰς τὴν τιμὴν κόστους, προκειμένου περὶ προϊόντων δυσχεροῦς μὲν πωλήσεως, ἀλλ' εὐκόλου προσδιορισμοῦ τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος [λ. χ. τριφύλλη], δδ. Εἰς προκαθοριζομένην τιμὴν, προκειμένου περὶ προϊόντων δυσχεροῦς πωλήσεως, ἀλλὰ καὶ παραγωγικοῦ τιμήματος δυσκόλως προσδιοριζομένου, ὥς συμβαίνει διὰ τὰ ὑποπαρίγωγα [ἄχυρα, σταβλία κόπρος.]

3. Ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν διὰ τῆς καταβαλλομένης ἐργασίας, τόσον τῶν ἡμερομισθίων — ἐν οἷς καὶ ἡ καλλιεργητικὴ οἰκογένεια — ὅσον καὶ τῶν ἀροτριῶντων ἢ τῆς μηχανοκαλλιέργειας, ὑπολογίζεται εἰς τὸ κόστος αὐτῶν.

Τεχνικῶς ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς ἐργασίας εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῆς παραγωγῆς σημειοῦται κατὰ τὸ διάστημα τῆς χρήσεως εἰς ὧ ρ α ς. ὁ δὲ ὑπολογισμὸς αὐτῶν εἰς χρῆμα γίνεται ἐπὶ τῇ καταστρώσει τοῦ ἰσολογισμοῦ κατόπιν προσδιορισμοῦ τοῦ ὠριαίου κόστους ἐργασίας δι' ἐκτίστην κατηγορίαν [μισθωτοί, ἀροτριῶντα, μηχανοκαλλιέργεια.] Αὐτονόητον ὅτι πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ κόστους συνυπολογίζονται καὶ αἱ εἰς εἶδος παροχαί.

4. Ἡ σύνθεσις καὶ ὁ καταμερισμὸς τῶν διαχειριστικῶν δαπανῶν δὲν τυγχάνει, ὥς ἐπιεικῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου «ὁ πλέον ἀκριβής». Πράγματι, εἰς τὰς διαχειριστικὰς δαπάνας συνυπολογίζονται αἱ πάσης φύσεως ἀποσβέσεις, οἱ φόροι, κ. ἄ, ἡ δὲ κατανομὴ αὐτῶν εἰς τοὺς παραγωγικοὺς λογαριασμοὺς γίνεται σ υ μ μ ε τ ρ ω ς π ρ ὸ ς τ ὰ ς ὧ ρ α ς ἐ ρ γ α σ ῖ α ς. Ὁ τρόπος οὗτος φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησε διὰ λόγους ἀπλουστεύσεως καὶ ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς λογιστικῆς ἐργασίας, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, ὁ καταμερισμὸς τῶν γ ε ν ι κ ῶ ν ἐ ξ ὀ ῶ ν καθοδηγεῖται ἐν προκειμένῳ ἀπὸ εἰδικὰ κριτήρια [συντελεστάς ἐφαρμογῆς]. Ὅμοιως ὥσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς φόρους, τῶν ὁποίων δέον νὰ γίνηται ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκονομίᾳ κατάλληλος διαστολή : α. Οἱ φόροι ἐπὶ τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας βαρύνουσι τὰς καλλιέργειας ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν, ἐνῶ ἡ φορολογία ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν βαρύνει ἕκαστον προϊόν ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀκαθίδριστον αὐτοῦ πρόσοδον.

β. Εἰς τοὺς παραγωγικοὺς λογαριασμοὺς δὲν καταχωροῦνται τόκοι οὔτε ἐπὶ τοῦ ἰδίου οὔτε ἐπὶ τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου (').

1) Οἱ παθητικοὶ τόκοι φέρονται ἀπ' εὐθείας ὡς ἀρνητικὸν στοιχεῖον τῆς προσόδου [Χρέωσις λ)μοῦ: Ἀποτελέσματα Χρήσεως].

6. Ἡ ἀξία τῶν λιπασμάτων καταμερίζεται ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν διαφόρων καλλιεργειῶν ἢ συμμετρῶς πρὸς τὰς ἀπασχολουμένας ἐκτάσεις. Οἱ λογαριασμοὶ τῶν καλλιεργειῶν, αἱ ὁποῖαι δέχονται ἀπ' εὐθείας τὴν λίπανσιν βαρύνονται καὶ μὲ τὰ σχετικὰ ἡμερομίσθια τῆς λιπάνσεως, ἐνῶ οἱ ἐπόμενοι εἰς τὴν σειράν τῆς ἀμειψισπορᾶς ἀπαλλάσσονται τοῦ κονδυλίου τούτου [λογ. «Προκαταβολαὶ καλλιεργειῶν.»].

Τὸ πλέγμα ἀφ' ἐτέρου τῶν λογαριασμῶν περιλαμβάνει: 1. Τοὺς κ υ ρ ί ο υ ς καλυπμένους λογαριασμοὺς (γυαίαι, βελτιώσεις, οἰκοδομαί), 2. Τοὺς β ο η θ η τ ι κ ο ὺ ς (ἐνδιαμέσου) λογαριασμοὺς: ἀποσβέσεις, συντήρησις καὶ λειτουργία μηχανῶν, ἔξοδα ἀγορῶν καὶ πωλήσεων, ἡμερομίσθια, ἐργασία ζώων, κ. ἄ., 3. Τοὺς ἀ π ο δ ο τ ι κ ο ὺ ς [παραγωγικούς] λογαριασμοὺς: Καλλιέργειαι σ, β, γ, δασικὴ ἐκμετάλλευσις, χοιροτροφεῖον, κ. ἄ. Ἄς σημειωθῇ ὅτι ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῶν παραγωγικῶν τούτων λογαριασμῶν διεξάγεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαρκοῦς ἀπογραφῆς, οὕτως ὥστε δὲν ἀποβαίνουν ποτὲ μικτοί: χρεοῦνται τουτέστι μὲ ἅπαντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ κόστους, πιστοῦνται δὲ ἰσοπρόσως πρὸς ἐξίσωσιν, χρεώσει τῶν καταλλήλων λογαριασμῶν ἀξίας ('). Ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται περὶ πλειόνων προϊόντων καὶ ὑποπαραγῶγων ὁ διαχωρισμὸς τοῦ ἐνείσιου κόστους [costs-joints] διενεργεῖται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας ἀποτιμήσεως.

4. ΒΑΛΚΑΝΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

40. Ρουμανία (²)

Κατὰ τὸ 1927 ἰδρύθη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὸ Ἰνστιτοῦτον Ἀγροικῶν Ἐρευνῶν [Institutul de Cercetari Agronomice al României], περιλαμβάνον διάφορα τμήματα (Φυτοπαθολογίας, Ζωοτεχνίας κ. ἄ.). Εἰς τὸ νέον Ἰνστιτοῦτον ὑπήχθη, μετονομασθὲν εἰς τμήμα Ἀγροικῆς Οἰκονομίας (Sectiunea de Economie Rurala), τὸ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Γεωργίας λειτουργοῦν ἀπὸ ἐτῶν Γραφεῖον ἀγροικῆς λογιστικῆς.

Κύριος σκοπὸς τοῦ Τμήματος εἶναι ἡ οἰκονομικὴ μελέτη τῶν συνθη-

1) Τοιαύτη πράγματι τυγχάνει ἡ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν συγγραφέων γενομένη δεκτὴ λύσις: Zappa, Jacques-Charpentier, W. Morse, Cole, Gilmann κ. ἄ. Ἐτέθη ἐν τούτοις τὸ ἐρώτημα, εἰ ἢ πίστως τῶν παραγωγικῶν λογαριασμῶν δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν, εἰς τρόπον ὥστε, ἀνεξαρτήτως τῆς μετέπειτα τιμῆς πωλήσεως, ἥτις θὰ καταχωρηθῇ εἰς τοὺς λησμοὺς «τῆς Ἀγορᾶς» [Marktkonten], νὰ προκύπτῃ ἓνα λογιστικὸν ἀποτέλεσμα, χαρακτηριζόμενον ὡς «βιομηχανικόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρῶτον, διακρινόμενον ὡς «ἐμπορικόν» (mercantile). Τοιοῦτον τρόπον εὑρομεν χρησιμοποιούμενον ἐν South-Eastern Agricultural College, Investigation into farming costs, etc. op. cit. Σχετικῶς πρὸς καὶ F. de Gobbi, Ragioneria Privata, σελ. 205 ἐπ. ἐκδ. 12η Milano 1933.

2) Κατὰ πληροφῶριαν εὐγενῶς ἀνακοινωθείσας πρὸς τὸν συγγραφέα, ὑπὸ τοῦ καθ. Ν. D. Cornatseanu, Διευθυντοῦ τοῦ Τμήματος Ἀγροικῆς Οἰκονομίας παρὰ τῷ Ἰνστιτούτῳ Ἑδαφοπονικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ρουμανίας.

κὼν τῆς Ρουμανικῆς γεωργίας καὶ ὁ π ρ ο σ δ ι ο ρ ι σ μ ὸ ς τ ῆ ς ἀ π ο -
δοτικότητος αὐτῆς. Χάριν τούτων εἰσάγεται ἐτησίως ἡ βελτιωμένη
ἀπλογραφικὴ μέθοδος εἰς ἀγρεκμεταλλεύσεις διαφόρου μεγέθους καὶ περι-
φερείας· χρησιμοποιεῖται ἐν τούτοις, ὅν καὶ πολὺ ὀλιγώτερον, καὶ ἡ διγρα-
φικὴ μέθοδος.

Τὸ 1935 ἐδημοσιεύθη συνθετικὴ ἐργασία περιλαμβάνουσα τὸ μέχρι
τοῦδε συγκεντρωθὲν καὶ ἐπεξεργασθὲν στατιστικὸν ὕλικόν. Τὸ Τμῆμα δημο-
σιεύει ἐπίσης μονογραφικὰς μελέτας ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων. Ἐκ τούτων ἀνα-
φέρομεν περιοριστικῶς τὰ ἑξῆς :

1. Ἔρευνα ἐπὶ τῆς δανειακῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς ρουμανικῆς γεωρ-
γίας, ἐπὶ 7.000 ἀγρεκμεταλλεύσεων (ὑπὸ τοῦ καθ. N. D. Cornatseanu).

2. Δευτέρα ὁμοία ἔρευνα ἐπὶ 63.000 ἀγρεκμεταλλεύσεων (N. D. Cor-
natseanu καὶ Gh. Ciulei).

3. Ἡ τιμὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἐν Ρουμανίᾳ (Dr.
H. N. Lupan).

4. Ἡ χοιροτροφία καὶ ἡ ἀποδοτικότητα αὐτῆς ἐν Ρουμανίᾳ (N. D.
Cornatseanu).

Ἦδη διεξάγονται καὶ ἕτεραί ἔρευναι ἐπὶ τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύν-
σεως τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, ἐπὶ τῆς ἀμπελουργίας, κ. ἄ.

Τὸ Τμῆμα ἀσχολεῖται προσέτι ἐντατικῶς μὲ τὴν διάδοσιν τῆς ἀγρο-
τικῆς λογιστικῆς διὰ τοῦ εἰδικοῦ τύπου, ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, διαλέ-
ξεων πρὸς τοὺς ἀγρότας, μαθήματα λογιστικῆς καταστιχογραφίας εἰς τὰ
χωρία, κ.τ.λ. Τελεῖ δὲ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Διεθνοῦς Γεωργικοῦ Ἰνστι-
τούτου τῆς Ρώμης, πρὸς τὸ ὁποῖον διαβιβάζει τὰ καταρτιζόμενα στατιστικὰ
στοιχεῖα. Προΐσταται δὲ ἡ συμμετέχει πάσης σχετικῆς κινήσεως ἐν τῇ χώρᾳ.

5. ΛΟΙΠΑΙ ΧΩΡΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Ἀναρίθμητα Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς λειτουργοῦσιν ἀνὰ τὰς
λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ,
Δανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Πολωνίᾳ, Ε.Σ.Σ.Δ, ὡς καὶ ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις,
Ἰαπωνίᾳ καὶ Ἰνδίας.

Τὰ ἰδρύματα ταῦτα ἀνήκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γεωργικὰς ὀργα-
νώσεις, ἕτερα πάλιν τούτων εἶναι κρατικὰ καὶ εὐρίσκονται συνήθως προσηρ-
τημένα εἰς τὰ ἀνώτερα παιδευτήρια γεωπονίας.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἐπιδιώξεων των ποικίλλει πολὺ, ἀπὸ τῆς ἀπλῆς τηρή-
σεως βιβλίων, μέχρι τῶν πλέον θεωρητικῶν ἀναζητήσεων.

Τὰ ὑπὸ τῶν κατὰ χώρας Γραφείων ἐπεξεργαζόμενα στοιχεῖα, συγκεν-
τρώνει τὸ Διεθνὲς Γεωργικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ρώμης καὶ ἐπεξεργάζεται
περαιτέρω κατὰ τὰς ἀνάγκας μιᾶς διεθνοῦς στατιστικῆς ('). Αἱ πρὸς ὑπερνί-

1) Βλ. E. L a u r: Organisation d'une statistique internationale des ré-
sultats des recherches effectuées à l'aide de la comptabilité agricole, ἐν Rev.
Int. des Renseignements agricoles No 3)1924.

κησιν δυσχέρειαι εἶναι ἀναμφιβόλως μέγισται, λόγῳ τῆς ἀνομοιογενείας τῶν λογιστικῶν μεθόδων, τῆς ὁρολογίας (1), τῶν νομισμάτων κ.τ.λ. καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλεται κάθε ἐπιφύλαξις προκειμένου περὶ συγκρίσεως τοῦ αὐτοῦ στοιχείου [ἡμερομίσθια, κόστος παραγωγῆς κλπ.] εἰς διαφόρους χώρας. Οὐχ ἦτιον ὅμως τὰ δημοσιευόμενα Recueils de statistiques basées sur les données de la comptabilité agricole, περιλαμβάνουν ἓνα ἀσύγκριτον πλοῦτον πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Κατωτέρω σημειοῦνται αἱ χώραι, αἵτινες συμβάλλουσιν εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς εἰδικῆς ταύτης στατιστικῆς, οἱ κεντρικοὶ ὀργανισμοὶ ἀγροτικῆς λογιστικῆς καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα λογιστικὰ συστήματα :

1. Γαλλία	Office central de comptabilité agricole de la Société des Agriculteurs de France, Paris	Διγραφικὴ μέθοδος
2. Μεγ. Βρεταννία	1. Agricultural economics research Institut, Oxford	Διγραφία, σύστημα Orwin
	2. Department of agriculture of the University of Cambridge	ὁμοίως
	3. Department of agriculture of the University of Leeds	ὁμοίως
	4. Harper Adam Agricultural College, Newport	ὁμοίως
3. Ὁλλανδία	1. Coöperative Centrale de Comptabilité agricole, Leeuwarden, Frise	Ἀπλογραφία
	2. Société d'Agriculture de l'Overijssel, Zwolle	ὁμοίως
	3. Société d'Agriculture de Groningue	ὁμοίως
4. Γερμανία	1. Betriebsstelle des Deutschen Landwirtschaftsrates, Berlin	Ἀπλογραφία, σύστημα τῆς D.L.G. (Γερμανικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρίας)
	2. Buchstelle der Landwirtschaftskammer, Stuttgart	Ἀπλογραφία καὶ διγραφία, κατὰ Laur
	3. Buchstelle der Landwirtschaftskammer für die Provinz Brandenburg	Ἀπλογραφία, σύστημα D. L. G.

Ἐπίσης H. L. Fensch: Ergebnisse des landwirtschaftlichen Buchhaltungstatistik in Deutschland und die Möglichkeit einer internationale Auswertung der Buchführungsergebnisse, Berlin 1933.

1) Βλ. E. Laur: Terminologie et fondements d'une statistique internationale basée sur le comptabilité agricole. Brouck (Effingerhoff).

4. Ὅμοιος : Ostpreussen, Rhein-
provinz Schleswig—Holstein
Bureau d' Economie rurale. ὁμοίως
Copenhagen Ἀπλογραφία καὶ
δικογραφία, κατὰ Laur
5. Δανία
6. Σουηδία Société d'agriculture générale
de la Suède, Stockholm ὁμοίως
7. Νορβηγία Société royale pour le bien-être
de la Norvège. Recherches rela-
tives à l'économie rurale, Oslo ὁμοίως
8. Ἑλβετία Office de l'Union des paysans
Suisses, Brougg Στατιστικὴ ἀπλο-
γραφία Laur
9. Αὐστρία Office de Comptabilité de la
Chambre d'Agriculture de la
Basse—Autriche, Vienne ὁμοίως
10. Τσεχοσλοβακία Institut de Comptabilité et d'Eco-
nomie rurales de la Republique
Tséchoslovaque
11. Οὐγγαρία Société Nationale d'Agriculture
de Hongrie, Budapest Δικογραφία
Διάφορα
συστήματα
12. Ρουμανία Section d'Economie rurale de
l' Institut de Recherches Agro-
nomiques, Bucarest Ἀπλογραφία
κατὰ Laur
13. Πολωνία Section de l'Economie rurale des
petites exploitations agricoles, ratta-
chée à l'Institut Scientifique d'Agri-
culture de l'Etat, Varsovie Στατιστικὴ
ἀπλογραφία
Laur
14. Ἑσθονία Office de Comptabilité agricole
Reval Στατιστικὴ ἀπλο-
γραφία Laur
καὶ δικογραφία
15. Φινλανδία Bureau d' Economie rurale
rattaché à l'Administration
de l'agriculture, Helsinki Ἀπλογραφία
παραλήρη
κατὰ το σῆμα
Laur
16. Βουλγαρία Office de comptabilité de
l'Institut d'Economie rurale
de l'Université de Sofia

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

III. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ο. ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ

Δύο διίστανται (1) ἐν τῇ Ἀγροτικῇ Οἰκονομικῇ βασικαὶ ἀντιλήψεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἑγγείου παραγωγῆς καί, γενικώτερον, εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν ἀξίαν τῶν ποσοτικῶν ἀναζητήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκονται ἐν προκειμένῳ, εἴτε διὰ τῆς λογιστικῆς εἴτε δι' ἄλλων μεθόδων ἐρεῦνης.

Ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἀντιμαχομένων δοξασιῶν θεωρεῖ τὴν ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν ὡς ἐν ἀδιαίρετον σύνολον, ὡς μίαν ὀργανικὴν ἐνότητα, τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διάκρισις εἰς αὐτοτελεῖς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, κλάδους ἐκμεταλλεύσεως. Τοῦ συνόλου τούτου δέον νὰ ἐπιζητεῖται ἡ ὅλική, σύνθετος, ἀποδοτικότης [fruttuosità complessiva]. Κατὰ ταῦτα, οἱ γενόμενοι μερικοὶ ὑπολογισμοὶ (οἷον τὸ κόστος τῆς κριθῆς, ἡ ἀποδοτικότης τῆς τευτλοκαλλιεργείας, κ. ἄ.) εἶναι τοῦλάχιστον ἄστοχοι καὶ παραπλανητικοί.

Ἡ διδασκαλία τῆς θεωρίας ταύτης ὑπεστηρήχθη ὑπὸ τῶν καθ. P. Dubost (Γαλλία) καὶ F. Aereboe (Γερμανία)(2), μίαν σοβαρὰν δὲ προσπάθειαν συγκρατήσεως αὐτῆς ἐπιχειρεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ H. Zörner.(3) Λέγομεν δὲ συγκρατήσεως, διότι, ὡς ἐγνωρίσαμεν ἤδη, εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν τείνουν νὰ γενικευθῶσιν οἱ ἀναλυτικοί, κατὰ καλλιεργείας, ὑπολογισμοί, γεγονός τὸ ὁποῖον προϋποθέτει ἀκριβῶς ὅτι ἡ ἀγροεκμετάλλευσις δὲν θεωρεῖται ὡς ἀδιαίρετον σύνολον.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Dubost, Aereboe καὶ Zörner, ἡ ἀγροτικὴ ἐπιχείρησις χαρακτηρίζεται κατὰ κανόνα ἀπὸ τὴν στενὴν ὀργανικὴν σχέσιν, ἡ ὁποία συνδέει τοὺς περισσοτέρους κλάδους ζωϊκῆς καὶ φυτικῆς οἰκονομίας, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ὀργανικότητα τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

Λογιστικῶς ἡ ἀλληλεξάρτησις αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ κονδυλίων κοινῶν, ἐμφανιζομένων ταυτοχρόνως ὑπὸ τὴν μορφήν δαπάνης καὶ προσόδου. Οὕτω λ. χ. εἰς τὸ κόστος διατροφῆς τῶν ἀροτριώντων ζώων περιλαμβάνονται ἰδιοπαράγωγα ἄχυρα, ἡ βρώμη, ἡ κριθή, κ. ἄ. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀποτελοῦσι συστατικὰ τοῦ κόστους ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀροτριώντων, ἀλλὰ καὶ πρόσδοτον τῶν ἀντιστοίχων καλλιεργειῶν. Ἀντιθέτως πάλιν, εἰς τὸ κόστος τῶν καλλιεργειῶν τούτων περιλαμβάνεται ταυτοχρόνως ἡ ἐργασία καὶ ἡ κό-

1) Πρβλ. C. S. Orwin: Farming costs. σελ 14 ἐπ. Oxford 1921.

2) Βλ. F. Aereboe: Allgemeine Landwirtschaftliche Betriebslehre. 6η ἐκδ. Berlin.

F. Aereboe: Buchführung. Anleitung für den praktischen Landwirt. Συλλογὴ: «Anleitungen» der D. L.—G. ἀρ. 8 καὶ 11.

3) Βλ. Hans Zörner: Untersuchungen über die Bedeutung von Kalkulation, Produktionskostenrechnungen in der Landwirtschaft, ἐν B.ü.L. Τόμ. VI 1927, σελ. 555 ἐπ.

πρὸς τῶν ἀροτριώντων, ἀποτελοῦσαι πρόσδοον αὐτῶν. Ὁ προσδιορισμός, ὅθεν, τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐνὸς κλάδου προῖποθῆται ἤδη τὴν γνῶσιν τοῦ ἑτέρου.

Λογαριασμοὶ ἐκμεταλλεύσεως

Φυσικὸς κλάδος Α	+	—	Ζωϊκὸς κλάδος Β	+
Δαπάναι	Πρόσοδοι		Δαπάναι	Πρόσοδοι
=====				
=====				

Σχετικῶς πρὸς τὸν ἀνωτέρω σύνδεσμον τονίζεται ἐν τῇ ὀργανικῇ θεωρίᾳ, ὅτι εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ ἀλληλένδετον τῶν ἀριθμητικῶν σχέσεων δὲν περιορίζεται εἰς μεμονωμένα τινὰ ζεύγη ἐκμεταλλεύσεων, ἀλλὰ συνήθως ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων. Οὕτω π. χ. ὡς ὁμοιότης ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων ἡτις εἶναι δαπάνη κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους, ὑπολογίζονται αἱ εἰς εἶδος ἰδιοπαράγωγοι παροχαὶ (γάλα, οἶνος, κρέας) καί, συνεπῶς, γενικεύονται αἱ περιπτώσεις ἐξαρτήσεως διότι ἡ ἐργασία καταβάλλεται εἰς ὅλα, προδήλως, τὰ τμήματα.

Ἀλλὰ καὶ χρονικῶς ἀκόμη ἡ ἀλληλουχία αὕτη καθίσταται πιεστικὴ καὶ προκαλεῖ δυσχερείας ὑπολογισμῶν λόγῳ τῶν καλουμένων «προκαταβολῶν καλλιιεργείας» [avances de culture] καὶ εἰδικώτερον τῆς λιπάνσεως —χλωρῆς ἢ ἀνοργάνου— ἡ ὁποία εὐεργετεῖ, κατ' ἀπροσδιόριστον ποσοστόν, τὰς διαδοχικὰς τῆς ἀμειψισπορῆς καλλιιεργείας.

Χάριν μείζονος ἐμβυθύνσεως τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν θέσεως δὲν παρέλκει —νομιζομεν—σύντομος παράθεσις ἀντιλήψεων τινῶν, ἐν πολλοῖς προσωπικῶν, ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὴν ἐκμετάλλεισιν (*).

Ἡ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ οἰκονομικὴν ἐνότητα (') στηριζομένην ἐπὶ μιᾷ ἢ περισσοτέρων συνήθως ἐκμεταλλεύσεων, κυρίων καὶ βοηθητικῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ κέντρα ἔνθα πραγματοποιοῦνται οἱ τεχνικοὶ περιουσιακοὶ μετασχηματισμοί. Εἰς τὴν περίπτωσιν πλειόνων ἐκμεταλλεύσεων, δύναται νὰ μὴ ὑφίσταται μεταξὺ τούτων οὐσιώδης σύνδεσμος, ἀλλὰ ἰσπλή συνύπαρξις ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν (*). Συνηθέστερον ὅμως ἀπαντᾶται σχέσις τις ἀλληλεξαρτήσεως ποικίλλουσα ἀπὸ τοῦ χαλαρωτέρου (') βαθμοῦ μέχρι τῆς πλήρους ὀργανικότητος. Ἡ μεταξὺ τῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ μ ε σ φ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀλληλεξάρτησις δύναται νὰ εἶναι : τεχνικὴ, (φυσικὴ) οἰκονομικὴ, ἢ καὶ ἀμφότερα.

Εἰς ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν διαθέτουσαν ἐπὶ κλάδους ἐκμεταλλεύσεως δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τοὺς ἀκολουθοῦντας συνδυασμοὺς ἐξαρτήσεως :

1) Βλ. σχ. Μ. Ν. Τ σ ι μ ᾱ ρ α : Ἐπιχειρήσεις, ἐν Ἑμπορικῇ Ἑγκυκλοπαίδειᾳ, Τόμ. Β' σελ. 175 ἔ.

2) Κατὰ τὸν Mellerowicz : «Eine Organisation von Ertrag und Kosten»

3) Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λ. χ. ὑπάγονται τὰ καλούμενα «ἀνόργανα» τρώσι.

4) Πρβλ. C. Dragoni : op. cit. σελ. 605.

Άγροτική επιχείρησης

Β ο σ κ α ι

Καθίεως :

Οργανική σχέσις

Καλλιεργ. υπέρλου

Έκμετάλ. ποιμνίου

Έκμετάλ. άροτριώντων

Ορίζοντίως :
Ανόργανος σχέσις

Ανύργανος σχέσις

Κλάδος οινοποιίας

Κλάδος τυροκομίας

Καλλιέργεια Α

Καλλιέργεια Β

Οικονομική σχέσις διαφόρων βαθμίων εξαγωγέως [εις περιπτώσεων διαθέσεως του προϊόντος άδιαφορώως μισρηγίς]

Οργανική εξέλιξησις οικονομικού και τεχνικού χαρακτήρος [εις περιπτώσεων αξιοποιήσεως του γάλακτος μόνον διά της τυροχυμίας]

Οργανική εξέλιξησις οικονομικού και τεχνικού χαρακτήρος.

Τοιαύτη, ἐν ἄκρῳ συντομίᾳ, ἡ θεωρία τῆς ὀργανικότητος (1), ὡς ἀπόρροια τῆς ὁποίας διδάσκεται ἡ ἐπιδίωξις προσδιορισμοῦ σ υ ν ο λ ι κ ῆ ς μ ὁ ν ο ν προσόδου. Τὸ κατὰ προῖόν κόστος θεωρεῖται ἀνέφικτον καὶ ἰδίως εἰς 8, τι ἀφορᾷ τῷ ὑποπαράγωγα, τῶν ὁποίων τὸ κόστος λαμβάνεται ἀνάλογον, καθ' ὑπόθεσιν, πρὸς τὴν ἀκαθάριστον πρόσσοδον τοῦ κυρίου προϊόντος.

Ἡ δευτέρα δοξασία, ὑποστηρικθεῖσα ὑπὸ τοῦ Howard (2) καὶ κρατοῦσα ἤδη γενικώτερον, χωρὶς νὰ ὑποτιμᾷ ποσῶς τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα ἐν τῇ ἐγγείῳ παραγωγῇ, φρονεῖ ἐν ταῦτοις ὅτι εἶναι δυνατὴ μία διάκρισις τῶν διαφόρων παραγωγικῶν τμημάτων καὶ συνεπῶς ὁ λογιστικὸς διαχωρισμὸς τοῦ πλέγματος τῶν λογαριασμῶν καὶ τῆς κοστολογίσεως.

Τὸ γεγονὸς τῆς στενωπότητος τούτων ἀλληλεξαρτήσεως αὐξάνει ἀναμφιβόλως τὰς δυσχερείας προσδιορισμοῦ τῶν κατὰ προῖόν ἀποτελεσμάτων [τῶν ὁποίων τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν, τὴν ἐναιάν καὶ μόνην βάσιμον, ἐπιχειρηματικὴν πρόσσοδον] καὶ προσδίδει βεβαίως εἰς τὰ μερικὰ (3) ἀποτελέσματα κάποιαν αὐθιαιρείαν.

Οὐχ' ἦρτον ὁμοῦ γίνεται δεκτὸν ὅτι, παρὰ τὴν ἐλαφρὴν ταύτην σχετικότητα, ἡ χρησιμότης τῶν κατὰ διακεκριμένους κλάδους ἀποτελεσμάτων ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀνάγκην καὶ τυγχίνει ἀδιαφιλονικήτου ὀρθότητος καὶ σημασίας διὰ τὰς γεωργοοικονομικὰς μελέτας.

1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΓΡΑΦΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Μετὰ τὴν γενομένην ἐπισκόπησιν τῶν ἐπικρατεστέρων ἐπὶ τοῦ θέματος θεωριῶν, ἐρωτᾷται : ποῖαι αἱ χρησιμοποιούμεναι λογιστικαὶ μέθοδοι καὶ συστήματα, ὑπὸ τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς ;

Εἰς τὴν πρώτην, τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν ἀνταποκρίνεται ἡ ἀπλογραφικὴ ἢ μονογραφικὴ μέθοδος [Einfache Buchführung, Contabilità semplice]. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐξευρίσκεται μόνον ἡ κ. π ρ ὁ σ ο δ ο ς ἐ π ι -

1 Παραστατικὸν διάγραμμα τῆς ὀργανικῆς ἐνότητος τῶν ἀγροτικῶν μονάδων παρέχει ὁ Laur ἐν Grundlagen etc., πῖναξ IV Der Kreislauf der Stoffe und Kräfte des Rohertrages und Aufwandes in der Landwirtschaft, σελ. 124. Ἐπὶ τοῦ χαρακτηρὸς τῆς ὀργανικότητος ταύτης καὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν βιομηχανίαν βλ. W. Seedorf : Die Organisationsformen der Landgutswirtschaft, ἐν Handbuch d. Landwirtschaft. Τόμ. I', 1864 σελ. 303 ἐπ.

2) Βλ. W. H. Howard : Landwirtschaftliche Buchführung. etc. 2a έκδ., Hannover 1927. Τοῦ αὐτοῦ Landwirtschaftliche Rentabilitätsberechnung, etc, Leipzig 1873.

3) Δι' ὃ καὶ πολλάκις τονίζεται ὅτι ἡ ἔννοια καὶ ὁ ὁρὸς μερικῆ—κατὰ οὔν ἢ κλάδον—καθαρὰ πρόσσοδος, ἔχουσιν αὐθαίρετον περιεχόμενον. Βλ. J. Deslars : Importance de la Comptabilité agricole pour l'étude des problèmes économiques concernant l'agriculture ἐν Rev. Int. d'Agr., Τόμ. XXVI No 2] ; 1935, σελ. 107 E.

χειρήσεως ὡς διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀπογραφῶν τῆς χρήσεως (1), χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πόσον συνέβαλεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἕκαστος κλάδος καὶ ἐὰν μεταξὺ τούτων δὲν πραγματοποιοῦνται ἀφανεῖς συμψηφισμοὶ θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐπὶ πλέον, τὸ μέγεθος τῆς προσόδου δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν οὔτε τοῦ μεγέθους τῆς παραγωγικῆς ἐντάσεως (B_A) οὔτε τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου (R_E), τῶν ὑποίων ἐγνωρίσαμεν τὴν μεγίστην σπουδαιότητα.

Πράγματι, μία καθαρὰ τελικὴ πρόσσδος δύναται νὰ ὀφείλεται εἰς ὅλως διάφορον παραγωγικὴν καὶ συναλλακτικὴν δραστηριότητα τῆς ἐπιχειρήσεως :

$$R = 100 = \begin{cases} 300 - 200 \\ 800 - 700 \end{cases}$$

Ποῖαι ὅμως αἱ ἐκείστοτε συνιστῶσαι τὸ ἀποτέλεσμα ποσότητες καὶ ποῖα ἡ προέλευσις αὐτῶν, δὲν ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀπλογραφικῆς μεθόδου, ἢ δι' ἐμμέσων μόνον τρόπων (2) καὶ βάσει πλήρους σειρᾶς βοηθητικῶν βιβλίων κινήσεως ὑλικῶν, ἀναλώσεων κ. ἄ., τὰ ὅποια δύναται βεβαίως νὰ συνυπάρξωσι πρὸς τὴν ἀπλογραφικὴν μέθοδον.

Ἡ ἀμιγῆς ἀπλογραφία ἀδυνατεῖ, ὅθεν, νὰ διαφωτίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν διάρθρωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὅσους διαγνωστικούς δέκτας ἐγνωρίσαμεν (3).

Δὲν εἶναι ὅθεν, ὑπερβολικὸν νὰ εἰπώμεν ὅτι πρόκειται περὶ στοιχειώδους μεθόδου, ἢ ὅποια ἀρμόζει εἰς ἐμβρυώδεις οἰκονομικὰς μονάδας, ἔνθα δὲν γεννᾶται ζήτημα διαφοροποιήσεως τῶν ἐπιχειρηματικῶν λειτουργιῶν.

Ὅπως δὲποτε, ἡ ἀμιγῆς ἀπλογραφία συνιστᾶται εἰς τὰς μικρὰς ἰδιοκαλλιτεργίας, ἐλλείψει καλυτέρας δυνατότητος· ἐὰν δὲ ὑστερῇ οὐσιωδῶς

1) Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι παρὰ τὴν συνθετικότητα τῆς ἀπλογραφικῆς μεθόδου ἐπιδιώκεται καὶ κατορθοῦται εὐχερῶς ἡ διαστολὴ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας (azienda agraria) ἀπὸ τῆς οἰκιακῆς τοιαύτης (azienda domestica). Ἡ Γερμανικὴ Γεωργικὴ Ἑταιρία [D. L. G.] εἰσάγει τὴν διάκρισιν ταύτην καὶ ἐπὶ τῶν μικροτέρων καλλιεργητικῶν μονάδων—bauerliche Betriebe—τῶν ὁποίων τηρεῖ τὰ βιβλία, δίδει οὕτως ἐξωτερικεύεται ὁ βαθμὸς αὐταρχείας αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ χαλαρότης τοῦ δεσμοῦ τῶν πρὸς τὴν ὅλην οἰκονομίαν.

Βλ. D. Perini, op cit., σελ. 23.

2) Πρβλ. E. Laur: Grundlagen etc., σελ. 175. C. Dragoni, op cit. σελ. 608.

3) Βλ. K. Mellerowicz: Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, σελ. 154 ἐκ., 196 ἐκ.

A. Hoffmann: Wirtschaftslehre der Kaufmännischen Unternehmung, σελ. 64 ἐκ.

K. Schmalz: Betriebsanalyse, Stuttgart 1927.

H. Bliss: Financial and operating ratios in management, N. York. 1923.

τῶν ἄλλων λογιστικῶν μεθόδων, ἐξεταζομένη ἀπὸ μιᾶς ὑψηλοτέρας ἐπιστημονικῆς σκοπιᾶς, ἀποτελεῖ πάντως σημαντικώτατον ἀπόκτημα διὰ τὸν ἀγροτήν, ὁδηγοῦσα αὐτὸν εἰς πλεόν ἐνσυνείδητον προσανατολισμὸν τῆς δρασεώς του.

Προτοῦ ὁμοῦ ἐκθέσωμεν τὰς λογιστικὰς μεθόδους καὶ τὰ εἰδικὰ συστήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξυπηρετεῖται προτιμητικῶς ἑκάτερα τῶν ἀντιθεμένων θεωριῶν, ἐπιβάλλεται νὰ προσέξωμεν δι' ὀλίγων καὶ τρίτην τινὰ δοξασίαν.

Ἡ ἐνδιάμεσος αὕτη κατευθύνσις, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ἡ παλαιότερον ὁ C. Ridolfi (1), ἀποδέχεται κατ' ἀρχὴν τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν, φρονεῖ ὅμως ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπωφελῶς τὴν ἀναλυτικὴν λογιστικὴν μέθοδον, οὐχὶ δι' ἑκάστην καλλιέργειαν ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ δι' ἕκαστον κύκλον ἀμειψισπορῶς.

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ δι' εἰδικῶν λογαριασμῶν τὰς σειρὰς ἀμειψισπορῶν καὶ οὐχὶ τὰς ἐναλλασσομένας καλλιιεργείας ἐντὸς ἑκάστου κύκλου ἀμειψισπορῶς (2).

Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἀποκλίνει καὶ ὁ Matenghi πρὸς μίαν περιριστικὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀναλυτικῶν, δι' ἕκαστον προϊόν, λογαριασμῶν, «οἷτινες δύνανται νὰ προσφέρωσιν ὑπηρεσίας τινάς» (3), τηρούμενοι ἐπιβοηθητικῶς, ἐκτὸς τοῦ κανονικοῦ λογιστικοῦ πλαισίου, μὲ μόνον σκοπὸν τὴν συγκέντρωσιν ὁμοειδῶν δεδομένων ἀνὰ ζεύγη συγγενῶν καλλιιεργειῶν [σίτος—σίκαλις, κριθή—βρώμη] καὶ τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν δεδομένων πρὸς διηκριβῶσιν τῆς ἐπωφελεστέρας ἐπιχειρηματικῆς κατευθύνσεως.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ διευκρινίζει τὸν συγκριτικὸν τοῦτον προσρισμὸν τῆς ἀναλυτικῆς λογιστικῆς :

1) Βλ. I n s t. I n t. d' A g r., Offices, etc. σελ. 28.

2) Θὰ ἡδύνατό τις ἐν προκειμένῳ νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ βασίμως ὅτι ἡ χρησιμότης τῶν λογαριασμῶν ἀμειψισπορῶς ὕστερεῖ οὐσιωδῶς τῆς τῶν ἀναλυτικῶν—δι' ἕκαστον προϊόν—τοιούτων, τοσοῦτ' μᾶλλον ὅπου αἱ ἀμειψισποραὶ δύνανται νὰ εἶναι τοῦ ἐλευθέρου τύπου [a rotazione libera], ὁπότε ἕκαστος κύκλος περιλαμβάνει τὰ ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐνδεκνυόμενα ἑκάστοτε προϊόντα καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι πλεόν συγκρίσιμος πρὸς τὸν προηγούμενον.

3) Βλ. I n s t. I n t. d' A g r., Offices etc. σελ. 30.

Στοιχεία κόστους αμετάβλητα, άσχετα πρὸς τὸ καλλιεργούμενον προϊόν.	Διαφορά + —	Στοιχεία προσόδου Α καὶ Β καλλιεργείας.	Διαφορά +
1. Τόκος ἢ μίσθωμα ἐδάφους		1. Κύρια προϊόντα	α
2. Ὁρισμένοι ἀγροτικαὶ ἐργασίαι		2. Ὑποπαράγωγα	β
3. Ἐγγειος φόρος			
4. % γεν. διαχειριστικῶν ἐξόδων			
5.			
Στοιχεία κόστους μεταβλητὰ ἀναλόγως τοῦ προϊόντος			
6. Σπορά	α		
7. Εἰδικὴ λίπανσις	β		
8. Εἰδικαὶ ἀγροτικαὶ ἐργασίαι	γ		
9. Εἰδικοὶ φόροι ἢ ἔξοδα. κλπ.	δ		
	Σ		Σ

Εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα σημειοῦνται συγκριτικῶς :

α. Τὰ στοιχεῖα δαπάνης τὰ παραιμύοντα ἀμετάβλητα οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ καλλιέργεια : ἡ μίσθωσις ἢ ὁ τόκος τοῦ ἐγγείου κεφαλαίου, ἡ ἀπόσβεσις τῶν ἐγγείων βελτιώσεων κ. λ. π., ὡς καὶ τὸ ἐνσωματούμενον λογιστικῶς ποσοστὸν τῶν διαχειριστικῶν ἐξόδων, εἶναι καὶ ἐφ' ὅσον ὑπολογίζεται τοιοῦτον, ἀνάλογον πρὸς τὴν καλλιεργήσιμον ἔκτασιν.

β. Αἱ διαφοραὶ τῶν στοιχείων ἐκείνων τοῦ κόστους τὰ ὅποια ποικίλλουσιν ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῆς καλλιεργείας : διαφορὰ ἡμερομισθίων, σπόρος, ἀποσβέσεις εἰδικῶν ἐργαλείων, κ. ἄ.

γ. Αἱ διαφοραὶ τῆς προσόδου ἐκ τῶν κυρίων προϊόντων καὶ ὑποπαράγωγων Α καὶ Β :

Παραγωγικὸν τίμημα Α : 100, πρόσδοδος : 120, ἀποτέλεσμα : 20

Παραγωγικὸν τίμημα Β : 80, πρόσδοδος 90, ἀποτέλεσμα : 10

Ὁ ἐπιδικώμενος ἐν προκειμένῳ σκοπὸς δὲν ἐγκτεται εἰς τὸν ἐπακριβῆ προσδιορισμὸν τῶν δαπανῶν 100 καὶ 80 ὡς καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν προσόδων 120-90, ὕπερ προϋποτίθεται κατ'ἀρχὴν αὐθαίρετον, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὁπωσδήποτε σχετικῶς ἐπωφελεστερας καλλιεργείας. Τὸ τοιοῦτον ὁμως δὲν κατορθοῦται δι' ἀπλῆς μόνον ἐπισκοπῆσεως (1) τῶν ἀριθμῶν, ἀλλὰ κατόπιν βαθυτέρας διερευνήσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν προκειμένων λογαριασμῶν.

1) Ἀπλῆ μόνον ἐπισκόπησις τοῦ συγκριτικοῦ πίνακος, ὡς ἀφήνεται νὰ νοεῖται ἐν Offices, op. cit. σελ. 31, ὁδηγεῖ εἰς ἐπικινδύνως ἀνακριβῆ συμπεράσματα. Ἡ καλλιέργεια Α δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς ἡ μᾶλλον ἀποδοτικὴ δοθέντος διὰ εἰς τὰς ἀνίσους δαπάνας Α καὶ Β δύνανται νὰ περιλαμβάνωνται διάφορα ποσὰ ἐνεργῶς

Πρὸς τὴν ἄποψιν, ἐν τούτοις, τῆς περιοριστικῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν τάσσονται καὶ οἱ Convert, Sedlmayr, P. Dubost καὶ C. Pacout (*).

Κατὰ τὴν τρίτην, ὅθεν, δοξασίαν τονίζεται τὸ ἐνιαῖον τῆς ἐπιχειρηματικῆς διαρθρώσεως ἐν τῇ γεωργίᾳ, πλὴν συνιστᾶται καὶ ἡ λογιστικὴ ἀνεύρεσις ἀναλυτικῶν, κατὰ προῖόν, ἀποτελεσμάτων χάριν σχετικῶν μόνον ἀριθμητικῶν διαπιστώσεων (*).

Εἰς τὴν ἀντίθετον διδασκαλίαν ἀνταποκρίνεται πλήρως ἡ διγραφικὴ μέθοδος [Doppelte Buchhaltung, Contabilità doppia]. Ἡ μέθοδος αὕτη πραγματοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν διαφόρων συστημάτων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐπιδέχεται πολλαπλᾶς παραλλαγὰς. Ἄπαντα τὰ διγραφικὰ συστήματα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀναλυτικά (*), εἰκονίζοντα δι' ἰδιαιτέρων «παραγωγικῶν» λογαριασμῶν τὰ διάφορα διακεκριμένα τμήματα τῆς ἐπιχειρήσεως : καλλιέργειας Α, Β, Γ, κτηνοτροφίαν, δισικὴν ἐκμετάλλευσιν κ. ἄ.

Χάρις εἰς τοὺς ἀναλυτικοὺς λογαριασμοὺς συγκεντροῦνται ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀφορῶντα :

1. Τὴν χρονικὴν πραγματοποίησιν, τὸ εἶδος, τὴν ἀξίαν, κ.λ. τῶν ποικιλομόρφων δαπανῶν.

2. Τὴν χρονικὴν πραγματοποίησιν καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς ἀγροτικῆς προσόδου.

3. Ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιθυμητὴν στατιστικὴν πληροφορίαν, διὰ τῆς παρεμβολῆς καταλλήλων διαμέσων λογαριασμῶν.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ ὅσων ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς παρούσης. Ἄπασαι ἐκεῖναι αἱ διακρίσεις, αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ὑφὴν τῶν δαπανῶν καὶ τῆς προσόδου, εἴτε δι' ἕκαστον προῖόν εἴτε διὰ τὸ ἐπιχειρηματικὸν σύνολον, συλλέγονται εἰς ἑνὸς χάρις εἰς τὰ λεπτομερειακὰ λογιστικὰ πλαίσια, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὴν διγραφικὴν μέθοδον :

τῶν δαπανῶν, καὶ δὴ αὐτοκαλλιεργητικῆς ἐργασίας, ὑπὸν ἄλλοιούται προφανῶς ἡ σημασία τῶν ἀντιπαραβαλλομένων ἀριθμητικῶν ἀποτελεσμάτων.

Βλ. Künz, Die Kostenfrage im Landwirtschaftlichen Betrieb ἐν Β. II I., Τόμ. XVII 1933, 66, 607 ἐπ.

1) «Toutes ces fictions n'ont et ne peuvent avoir qu'un seul résultat. celui de faire gagner ou perdre tel compte a volonté.

P. Dubost et C. Pacout, La comptabilité de la ferme. Πρόλογος, Paris ἄ.Χρ.

2) Ἡ ὑποστηριζομένη ἐνταῦθα θέσις ἀπηχεῖ εὐρυτέρας φύσεως ἀμφισβητήσεις σχετικὰς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ὑπαγωγὴν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς εἰς τὰς λογιστικοστατιστικὰς μεθόδους.

Πρὸς Ch.-M. Sabatier. La mesure des affaires, Paris 1927 καὶ Μ. Tsimaras, Essai critique sur les fondements de la comptabilité, Paris 1932.

3) Προφανῶς δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ποσείας τῶν ἐγγραφῶν, ἡ ὁποία λαμβάνεται ὡς κριτήριον ἐν τῇ γενικῇ λογιστικῇ πρὸς κατάταξιν τῶν διγραφικῶν συστημάτων εἰς ἀναλυτικο-συνθετικά καὶ συνθετικο-ἀναλυτικά, ἀλλὰ περὶ ἀναλυτικῆς καταρτίσεως τοῦ λογιστικοῦ σχεδίου.

Ἡ πλεονεκτικότης τῆς διγραφικῆς μεθόδου δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ παρεχομένου πληροφοριακοῦ ὕλικου καὶ εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκριβείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δυνατότητα ὅπως κατὰ βούλησιν ἐπεκτείνωμεν ἢ περιορίσωμεν τὸν κατ'ἀλογον πληροφοριῶν (').

Τοῦτο εἶναι σημαντικὸν διὰ τὰ Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς, τὰ ὁποῖα, ἐπιφέροντα τὴν κατ'ἀλλήλον τροποποίησιν εἰς τὰ λογιστικὰ σχέδια τῶν ὑπὸ λογιστικὴν ἐποπτείαν ἀγρεκμεταλλεύσεων, δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσιν οἰασδὴποτε νέας ἐρεῦνης. Δὲν παραγνωρίζομεν βεβαίως τὰς σχετικὰς δυσχερείας, πλὴν ἀτενίζομεν κυρίως τὴν κατ' ἀρχὴν δυνατότητα τοῦ γεγονότος.

Ἐν συντόμῳ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διγραφικὴ μέθοδος, ὑπὸ τὴν προϋπὸθεσιν πάντοτε ἐλλόγων ἀποτιμήσεων ('), πληροῖ ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἀγροτικῆς Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς Ἐπιχειρηματικῆς στατιστικῆς [Bestriebsstatistik].

Μεταξὺ τῶν δύο μεθόδων ('), ἀπλογραφικῆς καὶ διγραφικῆς, τοποθετεῖται ἡ καλουμένη στατιστικὴ ἀπλογραφία [Einfache statistische Buchführung Contabilità semplice statistica], προκύψασα ἐκ τοῦ συγκερασμοῦ δύο ἀναγκῶν :

1. Τῆς εὐκόλου κανανοήσεως, τηρήσεως καὶ διαδόσεως τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς.

2. Τῆς πληρότητος τῶν συλλεγομένων ποσοτικῶν δεδομένων.

Ἡ στατιστικὴ ἀπλογραφία ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Ε. Laur καὶ φέρει συνήθως τὴν ὀνομασίαν : ἀπλογραφία μετὰ βελτιωμένου κλεισίματος ἑβδελίων (4) [Einfache Buchführung mit erweitertem Abschlusse].

Δὲν εἶναι προφανῶς σκόπιμον, ὅπως ἐκτεθῇ ἐνταῦθα ἡ πλήρης τεχνικὴ διαρρύθμισις τῶν λογιστικῶν ἔγγραφῶν τοῦ συστήματος τούτου. Ση-

1) ... «Als wissenschaftliches Forschungsmittel auf dem ökonomischen Gebiete der Landwirtschaft steht die doppelte Buchhaltung an erster Stelle». Ε. Laur : Grundlagen, etc. σελ. 225.

2) Τὸ πρόβλημα τῶν ἀγροτικῶν ἀποτιμήσεων δὲν εἶναι μόνον δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ θεμελιώδους σημασίας προκειμένου περὶ τῶν ὑπολογισμῶν τῆς ἀναλυτικῆς λογιστικῆς πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον.

Πρβλ. σχ. C. Dragoni : op. cit. κεφ. La contabilità rurale analitica e i calcoli, σελ. 696 ἐπ.

Ὁμοίως Ε. Laur : Grundlagen etc., σελ. 277.

3) Ὡς σημειωθῇ προσέτι ὅτι πλὴν τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναγραφόμενων μεθόδων ἐγένετο χρήσις παλαιότερον καὶ τῆς Λ ο γ ι σ μ ο γ ρ α φ ί α ς, ἡ ὁποία ἀν καὶ ἀναγομένη εἰς τὴν διγραφικὴν μέθοδον ἐμφανίζει ἱκανὴν ἰδιορρυθμίαν. Σχετ. ἀναφ. G. Audifredi, La contabilità in partita doppia [metodo logisimografico] per le grandi aziende patrimoniali agricole, industriali e relativi rendiconti, Roma 1887.

4) Εἰς τὰς δημοσιεύσεις τοῦ Διεθνoῦς Γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Πώμης ἡ βελτιωμένη ἀπλογραφία φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα : Système Laur amplifié.

μειοῦμεν ὅτι, πλὴν τῆς ἀρχικῆς καὶ τελικῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀναλυτικοῦ τινὸς ταμιακοῦ ἡμερολογίου, λειτουργοῦν καὶ πολλὰ ἄλλα βιβλία τάξεως, ἰδίᾳ τῶν ἐσωτερικῶν κινήσεων : ἀναλήψεων εἰς εἶδος τῆς καλλιφρονητικῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, βιβλίον παροχῶν εἰς εἶδος πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν, βιβλίον μεταβολῶν ἐμφύχου ὑποστατικοῦ, βιβλίον καταμερισμοῦ ἐργασίας, κ. ἄ. Τὸ κλείσιμον τῶν βιβλίων ἐπιτυγχάνεται κατὰ δύο τρόπους : διὰ τῶν λογαριασμῶν [Kontenmethode] (¹) καὶ τῆς διὰ πίνακος μεθόδου [Tabellarische Methode], εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις τὸ χρησιμοποιούμενον λογιστικὸν σχέδιον εἶναι ἐκτενές (²).

ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας γίνεται σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τῆς διγραφικῆς μεθόδου, διότι ἐπιτυγχάνεται ἀνάλυσις τῆς θεμελιώδους ἐπιχειρηματικῆς ἐξισώσεως ($R = R_E - B_A$), οὐχὶ βεβαίως δι' ἓνα ἕκαστον κλάδον, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κίλλιον οἰασθήποτε ἄλλης ἐξηγήσεως, ἡ ὁποία, ἐλλείψει εὐρυτέρας ἀναπτύξεως ἐκείτης τῶν τριῶν λογιστικῶν μεθόδων, κινδυνεύει νὰ μὴ καταστῇ διαφωτιστική, σημειοῦμεν συγκριτικῶς τὴν βασικὴν ἐξίσωσιν, ἣτις καταστρώνεται βάσει τῶν δεδομένων ἐκείτης μεθόδου :

1. Ἀπλογραφία : $R = R_E - B_A$

2. Στατιστικὴ ἀπλογραφία :

$$R = (R_{E_1} + R_{E_2} + R_{E_3} + \dots R_{E_n}) - (B_{A_1} + B_{A_2} + B_{A_3} + \dots B_{A_n})$$

3. Διγραφία :

$$R = (R_{E_1} - B_{A_1}) + (R_{E_2} - B_{A_2}) + (R_{E_3} - B_{A_3}) + \dots (R_{E_n} - B_{A_n})$$

Ὁ βαθμὸς ἀναλυτικότητος τῶν ἐξισώσεων τούτων καθιστᾷ σαφῆ τὴν φύσιν τῶν συγκεντρουμένων λογιστικῶν στοιχείων. Εἰδικώτερον δέ, ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τοῦ πρώτου πρὸς τὸν δεύτερον τύπον, συνάγεται ἡ ἀξία τῆς «στατιστικῆς» ἀπλογραφίας, διὰ τῆς ὁποίας—ὡς δικαίως τονίζει ὁ Laur—
ἀ ν υ ψ ο ὔ τ α ι ἡ χ ρ η σ ι μ ο π ο ί η σ ι ς τ ῆ ς λ ο γ ι σ τ ι κ ῆ ς (³).

Ἐκ τῆς γενομένης ἀνωτέρω συνοπτικῆς ἐπισκοπήσεως, ἔπεται ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς λογιστικῆς μεθοδολογίας δὲν τίθεται ὡς δευτερευούσης σημασίας ἀντίθεσις διαμαχομένων σχολῶν.

Ἀντιθέτως, εἶναι ζήτημα οὐσιαστικόν (⁴). Ἡ ἀγροικὴ λογιστικὴ

1) Το σύστημα τῆς Kontenmethode χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τινων Γραφείων Ἀγροικῆς Λογιστικῆς ἐν Λ ε τ τ ο ν ί α.

2) Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐκάστοτε λογιστικῶν σχεδίων σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ἐλβετικὴν ἀγροικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ Sentenhof bei Muri (ἐξ 110 ha. περίπου), ἐνθα χρησιμοποιεῖται ἡ διγραφικὴ μέθοδος, τοῦτο περιλαμβάνει 197 λογαριασμούς. Τὰ αὐτὰ δεδομένα ἐπεξεργάζεται ὁ Laur ἐν Grundlagen etc, κατὰ τὴν στατιστικὴν ἀπλογραφίαν διὰ 95 λογαριασμῶν καὶ κατὰ τὴν ἀμειγρὴ ἀπλογραφίαν διὰ 19 λογαριασμῶν.

3) Βλ. E. Laur, Grundlagen, op. cit. σελ. 222.

4) Βλ. G. Klauder : Zur Beurteilung der verschiedenen Buchhaltungsformen in der Landwirtschaft, ἐν F.d.L. 6 1927 καὶ H. Roth : Buchführung und Betriebsführung, ἐν B. ü. L. Τόμος VII 1928.

ἐπέχει ἐν προκειμένῳ θέσιν ἐξερευνητικοῦ ὄργάνου, καὶ συνεπῶς ἡ ἀπόδοσις καὶ ἡ πληρότης τῆς ἐργασίας διερευνήσεως εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ ὄργάνου, ὅπως *mutatis mutandis* ἡ μελέτη τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐξαρτῆται ἐκ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἀστεροσκοπείων. Οὐχὶ ἀδίκως, ἄλλωστε, τὰ ἰδρύματα ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς «*παρατηρητήρια*».

Ἐπιβίλλεται, ὅθεν, νὰ ἀσχυληθῶμεν δι' ὀλίγων ἐπὶ τῆς περὶ τὴν λογιστικὴν μεθοδολογίαν διαμάχης τῶν ἐιδικῶν.

Ἄν καὶ αἱ σύγχρονοι ἀνάγκαι τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν, αἱ νεώτεροι κατευθύνσεις ὀρθολογικῆς ὁργανώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, γενικώτερον δὲ ἡ ὕλη τάσις ἀριθμοποιήσεως τῆς οἰκονομίας [οἰκονομετρίας], ἐπέβαλον—εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς ἰδίως χώρας—τὴν πλήρη διγραφικὴν λογιστικὴν, παρὰ ταῦτα ἡ ὁργανικὴ ἀπλογραφικὴ θεωρία τοῦ *Aereboe* δὲν ὑπεχώρησεν ὀριστικῶς, οὐδ' εἰς αὐτὸ τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον (1).

Σχετικὴν ἀναστήλωσιν ἐπιχειρεῖ, ὡς ἐλέχθη, ἤδη ὁ H. Zörner (2) δι' ἐμπειριστατωμένης μελέτης του, περὶ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι παραγνωρίζει τὰς προβαλλομένας τῇ ἀγροτικῇ λογιστικῇ ἀξιώσεις.

Ἰδιαιτέραν ἐπίκρισιν διατυποῖ οὗτος ὅσον ἀφορᾷ τὸ αὐθαίρετον τοῦ καταμερισμοῦ τῶν συνδεδεμένων τιμῶν, οἷα λ. χ. ἡ τῆς κόπρου, βάσει τῶν δεδομένων τῆς διγραφικῆς μεθόδου.

Τὴν θέσιν ταύτην ἀντέκρουσαν ζωηρῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ Laur συν-οψίζων τὴν γενικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπιχειρηματολογίαν καὶ καταλήγων εἰς ἀνεπιφύλακτον (3) προτίμησιν τῶν διγραφικῶν συστημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ καθ. G. A. Studensky (4), τῆς Μόσχας, τιθέμενος ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ὁργανώσεως καὶ διακυβερνήσεως τῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Ἡ γνώμη τοῦ ρώσσου καθηγητοῦ δέον νὰ βαρύνῃ ἰδιαιτέρως, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ σημαντικοῦ ρόλου, τὸν ὁποῖον διαδραματίζει ἡ Λογιστικὴ ἐν τῇ ἀναδημιουργικῇ προσπάθειά τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Πράγματι, τὰ λογιστικὰ πλαίσια ὑπερέβησαν ἐκεῖ τὸ στάδιον τῆς ἰδιωτικῆς μόνον χρησιμότητος, καθιστάμενα γνῶμονες τῆς κοινωνικῆς δράσεως, διότι ἡ λογιστικὴ ἀνίχνευσις τῆς πραγματικότητος καὶ ἡ μετέπειτα στατιστικὴ

1) Εἰς τὸ πρακτικὸν ἐπίπεδον ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῆς Deutsche Landwirtschaft Gesellschaft τρεῖς βαθμίδες ἀπλογραφίας, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ καλλιεργητικοῦ συστήματος.

2) H. Zörner, op. cit.

3) Βλ. E. Laur: Die doppelte landwirtschaftliche Buchhaltung ἐν B. u. L. τόμ. VII 1928, ἐνθα καταλήγει: «... deshalb ist und bleibt sie doch die erste, beste und zuverlässigste methode zur Erforschung der landwirtschaftlichen Betriebsverhältnisse». Ἀντιπρὸς, ἐπ' ἀνόδῳ τοῦ H. Zörner: Rechnungswässige Betriebsüberwachung, Reinertrags- und Produktions-Kostenlehre. Κεφ. IV, Die verschiedenen Formen der Buchhaltung, ἐν Handbuch der Landwirtschaft [Aereboe—Hansen—Roemer]. τόμ. I, Wirtschaftslehre des Landbaues, Berlin 1930 σ. 461 ἐπ.

4) Βλ. G. A. Studensky: Die Notwendigkeit der Doppelten Buchführung und der Produktionberechnungen in der Landwirtschaft, ἐν B. u. L. τόμ. XIII 1930 σ. 440 ἐπ.

Τοῦ αὐτοῦ: Umriss der Landwirtschaftsökonomie, Moskau 1925.

ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγομένου πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέσον διοικήσεως, ἐλέγχου καὶ συγκρίσεως τῶν τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς γεωργικῆς πλουτοπαραγωγῆς εἰς μίαν χώραν σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας.

Ὁρθότερόν πως τοποθετεῖται τὸ πρόβλημα τῶν λογιστικῶν συστημάτων ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκονομίᾳ, ὑπὸ τοῦ καθ. Ostermayer ἐπιχειροῦντος ἐν προκειμένῳ διάκρισιν μᾶλλον σύμφωνον πρὸς μίαν ἀκριβεστέραν κατὰτάξιν αὐτῶν. Πράγματι οὗτος διακρίνει : (1)

α. Τὴν Συνθετικὴν Λογιστικὴν [Zusammenfassende Buchführung]

β. Τὴν Ἀναλυτικὴν Λογιστικὴν [Zerlegende Buchführung]

Ἡ διωφορὰ ὡς πρὸς τὰς προηγουμένας ἀντιλήψεις ἔγκειται εἰς τοῦτο : ὅτι ἡ μὲν συνθετικὴ λογιστικὴ [ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν] δύναται νὰ ἐξυπηρετηθῇ τόσον ὑπὸ τῶν ἀπλογραφικῶν παραλλαγῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν διγραφικῶν συστημάτων, ἐνῶ ἡ ἀναλυτικὴ λογιστικὴ δὲν δύναται νὰ προστρέξῃ παρὰ μόνον εἰς τὴν διγραφικὴν μέθοδον.

Παράδειγμα σχετικὸν πρὸς τὴν ὀρθοτάτην διάκρισιν τοῦ Ostermayer συναντᾶται ἐν Convert (2), ὅστις, ἂν καὶ ἀκολουθῶν τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν, χρησιμοποιεῖ ἐν τούτοις τὴν διγραφικὴν μέθοδον συνθετικῶς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων δύναται νὰ ἐξαχθῶσι τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα :

α. Τὰ διγραφικὰ συστήματα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσι πλήρως εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ἐξ αὐτῶν τόσον ὁ καλλιεργητής, ὅσον καὶ ὁ θεωρητικὸς ἐρευνήτης δύνανται νὰ ἀντλήσωσι οἰανδήποτε χρήσιμον πληροφορίαν.

β. Τὰ διγραφικὰ ἐν τούτοις συστήματα εἶναι δυσχεροῦς ἐφαρμογῆς, ὡς ἐκ τῆς τεχνικῆς τῶν λεπτότητος καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς τήρησιν καὶ ἰδίως, τὸ κλείσιμον τῶν βιβλίων. Γενικῶς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τηρήσεως αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ καλλιεργητοῦ, παρὰ μόνον ὑπὸ τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς, δι' ἀπευθείας ἐπαφῆς μετὰ τοῦ πρώτου.

Ὅσῳκις τοῦτο δὲν καθίσταται δυνατόν εἰς μεγάλην ἔκτασιν, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου νομοφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγρότου τὸ ἐπιτρέπει, δυνάμεθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν «στατιστικὴν ἀπλογραφίαν» ἡ ὅποια σημειοὶ μέγιστον βῆμα προόδου ὡς πρὸς τὴν ἀμιγῆ ἀπλογραφίαν. Παράδειγμα καὶ εἰκόνα τῶν δυνατοτήτων τῆς βελτιωμένης τοιαύτης παρέχουν αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ Secrétariat des paysans suisses καὶ πολλῶν ἄλλων ἰδρυμάτων ἀγροτικῆς λογιστικῆς.

1) Βλ. A. Ostermayer : Systematik und moderne Ziele der landwirtschaftlichen Buchführung. ἐν F. d. L. No 14, 1928, σελ. 628 ἐπ.

2) Ὡς σημειώσωμεν ἐν τούτοις, χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀκρίβειας, ὅτι τὴν διάκρισιν ταύτην εἰσήγαγον πρὸ πολλοῦ ἤδη Ἴταλοι τινὲς λογιστικοὶ συγγραφεῖς :

E. Mondini : Sulla contabilità analitica delle aziende rurali, ἐν Rivista Amministrativa e Contabilità, τόμ. IV 1884.

L. Poggini : I conti culturali analitici, 2α ἐκδ. Modena 1891.

G. Rossi : Contabilità sintetica e analitica nelle aziende rurali, ἐν Riv. Siciliana di Amministr. e Contabilità. Palermo Ottobre 1910.

2) Convert, op. cit. : Monographie comptable d'une entreprise générale, σ. 305 ἐπ.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙV. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

Ο· ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΙΣ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν κατ' ἔξοχὴν ἀγροτικὴν ἡμῶν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν τελευταίως μόνον διεξάγονται συστηματικαὶ γεωργοοικονομικαὶ ἔρευναι, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ δέον νὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ πρῶτον γενικοῦς μόνον σκοπούς, περιοριζομένη διττῶς :

τὸ μὲν εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους, ἐνθα εὐκολώτερον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ,

τὸ δὲ εἰς τὰς μᾶλλον θεμελιώδεις ποσοτικὰς διαπιστώσεις.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου σημείου τυγχάνει εὐνόητον, ὅτι ἐφαρμογαὶ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς δέον νὰ γίνωσιν εἰς ἓνα πρῶτον τουλάχιστον στάδιον ἀπροβλέπτου διαρκείας, εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους τῆς ἀγροτικῆς ἡμῶν οἰκονομίας, οἱ ὅποιοι, ἀσχέτως τῆς σημασίας των εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τελοῦσιν ὑπὸ εὐμενεστέρας συνθήκας λογιστικῆς παρακολουθήσεως. Οὔτω λ. χ. ἀποκλείεται ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἐνῶ δύναται νὰ περιληφθῶσιν, ἐνδεχομένως, κοινοτικαὶ τινὲς δυσικαὶ ἐκμεταλλεύσεις.

Ὡς πρὸς τὰς ἐπιδιωχθησομένας ποσοτικὰς διαπιστώσεις, ἐπιβάλλεται ἡ κατ' ἀρχὴν διαστολὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἀπὸ τῶν λογαριασμῶν τῆς «ἐκμεταλλεύσεως» (1). Τὸ τοιοῦτον εἶναι εὐχερὲς καὶ διὰ τῆς ἀπλογραφικῆς, εἰσέτι μεθόδου τηρουμένων λογαριασμῶν τῶν παροχῶν τῆς οἰκογενείας πρὸς τὴν «ἐκμετάλλευσιν» καὶ τῶν ἀντιπαροχῶν τῆς τελευταίας πρὸς τὴν πρώτην.

Ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως δέον ἀφ' ἑτέρου νὰ διαπιστώσωμεν δι' ἕκαστον τῶν κυριωτέρων ἡμῶν προϊόντων τὰ ἀκόλουθα :

1. Τὰ ἀπασχολούμενα κεφάλαια καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν (κατὰ στρεμματικὸν μέγεθος καλλιιεργείας καὶ κατὰ «φυσικὴν ἀγροτικὴν περιοχὴν»)

2. Τὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον (ὡς ἀνωτέρω).

3. Τὸ μέγεθος καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν διπλῶν μὲ ἰδιαιτέρων μέριμναν διὰ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐργασίας ὡς καὶ τῆς φθορᾶς τῶν κεφαλαίων (ὡς ἀνωτέρω).

4. Τὴν καθαρὰν πρόσοδον καὶ τὰς κατηγορίας αὐτῆς: Ταυτοχρόνως ὁμοῦ δέον νὰ ἐξακριβωθῇ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, μὲ ὅσον πληρεστέραν ἀνάλυσιν τοῦ σκέλους τῶν δαπανῶν καὶ τοῦ σκέλους τῶν προσαίδων. Ἡ ἀκριβὴς σύνθεσις τῶν τελευταίων τούτων θὰ προκύψῃ ἐκ τῶν στοιχείων ἀμφοτέρων τῶν ὁμάδων λ)σμῶν : τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ὁ πίναξ τῆς ἐπομένης σελίδος παρέχει συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐπιδιωχθησομένων δεδομένων.

1) Σπανίως ἀπαντᾶται τοιαύτη διαστολὴ εἰς τὰς δημοσιευομένας μονογραφίας ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

ΚΑΠΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....

Μέσαι τιμαί κατά στρέμμα

Λογισμὸς λογιστικῆς ἀναγερμένων ἐκμεταλλεύσεων	(3)	(5)	(9)	(10)	(4)	(1)
Μέγεθος ἐκμεταλλεύσεων εἰς στρεμ.	0-5	5-10	10-15	15-25	25-50	50-75 75-100

A'.

Ἀπασχολούμενον κεφάλαιον

1. Κτηματικὸν κεφ. [ἀναλυτικῶς]
2. Καλλιεργητικὸν κεφ. [ἀναλυτικῶς]

B'.

Δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως

1. Ἡμερομισθία οἰκογενείας
2. Ἡμερομισθία μισθωτῶν
3. Σπορά, λίπανσις, ἐντομοκτόνα κλπ.
4. Ἀποσβέσεις: κτηρίων, ἐργαλ. κλπ.
5. Ἄλλα διαχειριστικὰ δαπάναι κλπ.
6. κ.τ.λ. . . . .

Γ'.

Ἀκαθάρτος πρῶτος

1. Εἰς πλῆμα, ἐν πωλήσεων
2. Ἀναλώσις εἰς εἶδος
3. κ.τ.λ. . . . .

Δ'.

Καθαρὰ πρῶτος

1. Ἐγγεὺς πρῶτος
2. Κτηματικὴ πρῶτος
3. κ.τ.λ. . . . .

Ε'.

Προϋπολογισμὸς οἰκογενείας

1. Λογισμὸς
2. Προϋπολ.

1. ΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ

Ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ εὐρυτέρα σὺν τῷ χρόνῳ διάδοσις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς παρ' ἡμῖν ἔχουν νὰ υπερνικήσουν σοβαρὰς ἀναμφιβόλως δυσχερείας.

Ἐν πρώτοις τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγρότου δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναμένωμεν ἐκ μέρους του ἢ ἐλάχιστα ὑπολογίσιμον συνδρομὴν. Δὲν τίθεται καὶν ζήτημα νὰ ἐπιφορτισθῇ οὗτος μὲ οἰανδήποτε γραφικὴν ἐνέργειαν, ἔστω καὶ μὲ ἀσημάντους σημειώσεις, αἱ ὁποῖαι πάντως θὰ ἀπῆλθουν σύστημα, ἔμμονήν, κανονικότητα. Οἱ ὅροι διαβιώσεως, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ ἡμετέρου ἀγρότου ἀποκλείουν νὰ στηρίξωμεν βασίμως τοιαύτην ἐλπίδα. Ἄλλωστε καὶ εἰς χώρας μὲ ἀγροτικὴν τάξιν πολὺ πλέον προηγμένην δὲν ἐθεωρήθη κατορθωτὴ ἡ γραφικὴ συνεργασία τοῦ ἀγρότου.

Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦτο ἀντιμετωπιζόμενον καθ' ὃν τρόπον ὑποδεικνύομεν περαιτέρω, διὰ καταλλήλου ὁργανώσεως, μετατρέπεται εἰς πλεονέκτημα, ἀπὸ τοῦ ἐρευνητικοῦ τοῦλάχιστον, τῆς λογιστικῆς σκοποῦ, δηλ. τῆς ἀξίας τῶν συγκεντρωθησομένων δεδομένων.

Ἐτέρω δυσχέρεια, ψυχολογικὴ ἐπίσης, ἔγκειται εἰς τὴν ἀνάγκην ἀντιμετωπίσεως τῆς φυσικῆς καχυποψίας τοῦ ἀγρότου καὶ δυσπιστίας αὐτοῦ πρὸς ὅ,τι περιβάλλεται τὴν μορφήν τῆς εἰς τὰ ἰδιωτικά του πράγματα ἀναμίξεως.

Ἡ ἐξουδετέρωσις τῆς φιλυπόπτου αὐτοῦ τάσεως δὲν θὰ ἐξαρτηθῇ τόσον ἀπὸ κατάλληλον τινὰ διαφωτιστικὴν προσπάθειαν, ὅσον ἀπὸ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἰδρύματος, τὸ ὁποῖον θέλει ἀσκήσει τὴν ἀγροτικὴν λογιστικὴν καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰ ὅργανα τοῦ οὗτου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, τοῦλάχιστον, ἀντιδείκνυται κάθε κρατικὴ πρωτοβουλία.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποδίδομεν τοιαύτην σημασίαν, ὥστε νὰ τασσόμεθα, ἐν τοῖς ἐπομένοις, ὑπὲρ τῆς λύσεως ἐκείνης τοῦ ὅλου προβλήματος, ἡ ὁποία προσκρούει τὸ ὀλιγώτερον εἰς τὸ βασικὸν τοῦτο σημεῖον.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ καὶ ἡ διαφωτιστικὴ προσπάθεια, ἡ ὁποία, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ ἄμεσα ἀποτελέσματα, δύναται ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀποδώσῃ θετικὸς καρπούς.

Κατ' ἐξοχὴν φορεῖς τῆς λογιστικῆς ἰδέας εἶναι ἀναμφιβόλως οἱ ἐπὶ τῶν συνεταιρισμῶν, οἱ ὁποῖοι δέον καὶ νὰ ἀποβῶσιν οἱ ἀποτελεσματικώτεροι αὐτῆς προπαγανδισταί, ἐφ' ὅσον μάλιστα τῆς ὅλης ὁργανώσεως ἠθέλεν ἐπιληφθῇ, ὡς εἰσηγούμεθα περαιτέρω. ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.

2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Ποῖος ὁργανισμὸς εἶναι ὁ καταλληλότερος ὅπως ἰδρῶσῃ καὶ ἐπιμεληθῇ τῆς λειτουργίας Γραφείου ἀγροτικῆς λογιστικῆς διὰ τὴν ἐλληνικὴν ὑπαιθρον;

Διάφοροι βεβαίως δύνανται νὰ προταθῶσι λύσεις. Ἀλλὰ μόνον ἡ ἐκ τοῦ πλησίον γνώσις τῆς παρ' ἡμῖν πραγματικότητος θὰ ἐπέτρεπεν ἐμπειρι-

στατωμένας καὶ κατηγορηματικὰς ὑποδείξεις. Ἐλλείψει τῆς προϋποθέσεως ταύτης, θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ διεξέλθωμεν, τὴς μᾶλλον δυνατὰς ἐκ τῶν λύσεων, εἰσηγούμενοι ἐκείνην ἣ ὁποία διαφοίνεται ἡμῖν ἡ μᾶλλον ἐνδε-
δειγμένη.

Οἱ δυνάμενοι νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὀργάνωσιν ταύτην εἶναι : α) Τὸ Ὑ-
πουργεῖον Γεωργίας, β) Εἰδικοί συνεταιρισμοὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἢ μὴ τῶν
Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, γ)
ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, δι' εἰδικῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας.

20. Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας

Διὰ τοῦ νόμου 6188 τῆς 16|21 Ἰουλίου 1934 συνεστήθη εἰς τὸ
Ὑπουργεῖον τοῦτο «Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Γεωργοοικονομικῆς Ἑρεῦνης»
πρὸς διενέργειαν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου 4142 προβλεπομένης ἐκτεταμένης
μελέτης τῶν γεωργοοικονομικῶν συνθηκῶν καὶ προβλημάτων τῆς χώρας.

Ἡ σύνθεσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣν καὶ ἔλλειπής, ὑπῆρξε
κατὰ βάσιν ἐπιτυχῆς (¹) οὐχ ἥττον ἢ διαρρυσάσα διετία ἀπέδειξεν ὅτι
αἱ ἐργασίαι τῆς Κ. Ε. Γ. Ε. δὲν ἔβαινον μὲ τὸ ἀπαιτούμενον ρυθμὸν, ὥπως
ἄχθῃ εἰς πέρας τὸ πολυσχιδὲς αὐτῆς ἔργον (²).

Εἰς τὸ πλαίσιον τούτου ἐμπίπτει ἀναμφιβόλως καὶ ἡ εἰσαγωγή τῆς
ἀγροτικῆς λογιστικῆς, διότι διὰ τῆς ὀργανώσεως τοιαύτης διασφαλίζεται
ἓνα μόνιμον πλέον καὶ ἄρτιον μέσον παρακολούθησεως τῶν οἰκονομικῶν
συνθηκῶν τῆς ἡμετέρας γεωργίας.

Παρὰ τὴν τοιαύτην θεωρητικὴν θέσιν τοῦ ζητήματος, φρονοῦμεν ἐν
τούτοις ὅτι ἡ λειτουργία κρατικῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς δὲν θὰ
ἐνέπνεεν εἰς τοὺς ἀγρότας τὴν ἀπαραίτητον ἐκείνην ἐμπιστοσύνην, ὥστε νὰ
κατορθωθῇ εὐρεῖα συμμετοχὴ καὶ ἡ εἰλικρινὴς αὐτῶν συνεργασία εἰς τὸ
ἔργον τῶν Γραφείων.

1) Διὰ τῆς συμμετοχῆς, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰδικοῦ καθηγητοῦ τῆς Γεωργικῆς
Λογιστικῆς.

1) Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς παρουσῆς ἀνηγγέλῃ ἡ ἐκδοσις νόμου, σκοποῦν-
τος τὴν ἀναβίωσιν, τρόπον τινά, τῆς Κ.Ε.Γ.Ε., «περὶ συστάσεως Ὑπηρεσίας Γε-
ωργικῶν καὶ Οἰκονομικῶν μελετῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας καὶ ἀνασυστάσεως
Γενικῶν Ἐπιθεωρήσεων». Εἰς τὴν συνιστωμένην ὑπηρεσίαν ἀνατίθεται ἡ συστημα-
τοποίησις καὶ ἡ μελέτη ὅλων ἐν γένει τῶν ζητημάτων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἡ
διάδοσις καὶ παρακολούθησις τῆς Ἀγροτικῆς πίστεως, ἡ ὑπόδειξις μέτρων διὰ τὴν
σκοπιμωτέραν ὀργάνωσίν της, ἡ διάδοσις καὶ ἐκλαίκεσις τῆς γεωργίας καὶ ὁ εὐ-
ρύτερος διαφωτισμὸς τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γενικῆς Γεωργικῆς πολιτικῆς τοῦ
κράτους. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑπαχθῶν ὅλα
τὰ ἀρμόδια τμήματα καὶ ὑπηρεσίαι, θὰ τεθοῦν ἀφ' ἐνὸς οἱ τεχνικοὶ σύμβουλοι τοῦ
Ὑπουργείου καὶ ἀφ' ἑτέρου μόνιμον ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον Γεωργο-
οικονομικῶν ζητημάτων, τὸ ὁποῖον θὰ τελεῖ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς
Γεωργίας καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνωτάτους ὑπαλλήλους καὶ εἰδικοῦς
ἐπιστήμονας.

Ἀπὸ τῆς πλείους ταύτης πλεονεκτοῦσιν ἀναμφισβητήτως :

21. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἄγροτικῆς λογιστικῆς

Ὁ θεσμὸς οὗτος λειτουργεῖ ἀλλιχοῦ—ιδίᾳ ἐν Δανίᾳ—ικανοποιητικῶς. Ὁ ἰδρυόμενος συνεταιρισμὸς προσλαμβάνει τὸ ἀπαιτούμενον εἰδικὸν προσωπικόν, τὸ ὁποῖον καθοδηγεῖ τὰ μέλη εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἐνδεικνυμένων ἐγγραφῶν τάξεως, αἵτινες διατυπῶνται κατόπιν λογιστικῶς ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Πρὸς συντήρησιν τοιαύτης ὁργανώσεως τὰ μέλη συνεισφέρουσι ποσόν τι κατὰ ἑκάστιον, ὅσκις δὲ ἡ τοιαύτη ἐδαφικὴ καταβολὴ δὲν καλύπτει τὰς πραγματοποιούμενας δαπάνας, χρηγῆται κρατικὴ ἐπιχορήγησις.

Ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἄγροτικῆς λογιστικῆς, ὁ καθ. κ. Σίδερις, ἀσχολούμενος κυρίως μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐγγείου φορολογίας, γράφει τὰ ἀκόλουθα :

«Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ὁργανώσεως Συνεταιριστικῆς Λογιστικῆς διὰ
 »Συνεταιριστικῶν λογιστικῶν γραφείων κατὰ τὸ ἐν Εὐρώπῃ ἰσχύον σύ-
 »στημα, ὅπου ὁ Λογιστικὸς Συνεταιρισμὸς θὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν καθοδή-
 »γησιν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἄγροτῶν περὶ τὴν τήρησιν στοιχειωδῶν ση-
 »μειωμάτων καὶ καταστίχων καὶ θὰ κλείῃ κατ' ἔτος ἰσολογισμόν, ὅστις θὰ
 »ἀποτελῇ τὸν καθρέπτην τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ θε ἀγρότου, ποὺ θὰ τὸν κα-
 »τευθύνῃ, ὥστε καὶ τὴν σημασίαν τῶν τιμῶν νὰ ἐκτιμᾷ ἐν σχέσει πρὸς τὴν
 »πορείαν τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως καὶ τὴν σημασίαν τῶν βελτιώσεων
 »καὶ ἔκτασιν αὐτῶν, ποὺ θὰ εἰσαγάγῃ, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν δανείων, ἵτινα
 »θὰ λάβῃ.

»Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο δεόν νὰ ἀναλάβῃ τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἀγροτικὴ
 »Τράπεζα συνεργαζόμενα μετὰ τῶν κατὰ τόπους Γεωργικῶν Ἐπιμελητη-
 »ρίων καὶ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

»Ἐπίσης διὰ τὴν Πελοπόννησον ἄριστα τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ
 »ἀναλάβῃ ὁ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὄργανισμός.»

Ἡ κατ' ἀρχὴν τόσον ὀρθὴ γενικὴ ὑπόδειξις τοῦ καθ. κ. Σίδερι δὲν εὐρίσκει ἡμᾶς συμφώνους κατὰ τοῦτο : Ἡ λειτουργία τῶν λογιστικῶν συνεταιρισμῶν εἶναι πολὺ λεπτοτέρα ἢ ὅ,τι φαίνεται ('). Ἡ εὐδοκίμησις τῶν διαφαίνεται ἡμῖν προβληματικὴ ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ἐχομεν τὸν βάσιμον φόβον διὰ ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἐνδιαφέροντος (τράπεζα, ἐπιμελητήρια) μέχρι τοῦ κέντρου τῆς ἐφαρμογῆς (συνεταιρισμοί) ἢ ἀπώλειμ ἐνεργείας θὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ματαιοῦται ὁ κύριος σκοπὸς τῶν λογιστικῶν γραφείων : νὰ

1) Ἀπόδειξις τούτου εἶναι οἱ προκειμένοις νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐν Ἰταλίᾳ, πατρίδι τῆς Λογιστικῆς, ἡ ἀνασυγκρότησις καὶ ἐπέκτασις τῶν Γραφείων Α. Α., τὸ Istituto Nazionale di Economia Agraria ἀπέστειλεν ἐν Γερμανίᾳ πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τοῦ ζητήματος εἰδικὸν ἐπιστήμονα, τὸν Dr Dario Perini.

ἀποτελέσωσιν οἰκονομικὰ «παρατηρητήρια».

Λιὰ τοῦτο ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι τὰ πρῶτα τουλάχιστον Γερμανία ἀγροτικῆς λογιστικῆς δεόν νὰ εἶναι ἄμεσοι ὑπηρεσίαι ἢ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ προτιμώτερον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.

Ἐκατέρω τῶν λύσεων τούτων περικλείει, ὥς ἐπόμενον, πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια ἐπρωτοστίτησαν ἀλλαχοῦ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, εἰς τὴν διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας. Ἀνι-λογόν τι δύναται βεβαίως νὰ γίνη καὶ παρ' ἡμῖν. Οὐχ ἥτεον ὑπὸ τὰς πα-ρούσας συνθήκας τὴν καλυτέραν λύσιν διαβλέπομεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγρο-τικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὁργάνωσιν αὐτοτελοῦς ὑπηρεσίας.

22. Ἀγροτικὴ Τρίπεζα τῆς Ἑλλάδος

220. "Ιδρύσεις ἐιδικῆς ὑπηρεσίας. Ἡ οἰκονομικὴ διαπαιδαγώγη-σις τοῦ ἀγρότου ἀνήκει ἐν πολλοῖς εἰς τὰ ἰδρύματα τὰ ἀσχοῦντα τὴν ἀγρο-τικὴν πίστιν. Ἡ ἀσκησις ἄλλωστε ταύτης προϋποθέτει τὴν ὅσον ἀκριβεστέ-ραν γνώσιν τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐγγείου παραγωγῆς καὶ τῆς ἐκάστοτε οἰκονομικῆς θέσεως τῆς γεωργίας. Συνεπῶς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄρ-γανον παρακολουθήσεως τῶν τελευταίων τούτων, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ, ἐμπίπτει εἰς τὰ πλαίσια δρώσεως τῶν πιστωτικῶν ιδρυμάτων καθ' ὅτι συμ-βαδίζει πρὸς τὸν ὅλον προορισμὸν αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς ἡ Α. Τ. Ε. διαθέτει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα : τὴν συνεχῶς εὐρυνομένην πρὸς τὴν ὑπαίθριον ἐπαφὴν, τὸ ἡθικὸν κῦρος, ὑπηρεσίας καὶ προσωπικὸν μὲ τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις (1) καὶ, ὅπερ σπουδαιότατον, τὰ μέσα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων τὸ μὲν θὰ ἐλκύσῃ, τὸ δὲ θὰ πειθαναγκάσῃ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον, σχετικῶς, ἀριθμὸν φιλοπροόδων γεωργῶν, τῶν ὁποίων ἡ συνεργασία ἤθελε κριθῇ, κατὰ τόπους, ἀπαραίτητος.

Τὰ εἰς τὴν διάθεσίν της μέσα εἶναι βεβαίως ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδέας διὰ τῶν ἐποπτῶν συνεταρισμοῦ καὶ τῶν ἐπιμελητῶν γεωπόνων, ἀλλὰ κι-ρίως αἱ πιστωτικαὶ διευκολύνσεις πρὸς τοὺς συμμορφουμένους εἰς τὰς ἀξιώ-σεις της ἀγρότας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμπίπτει ἄλλωστε πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς τραπεζικῆς, καθ' ἃς ἡ μείωσις τοῦ κινδύνου συνεπάγεται τὴν μείωσιν τοῦ τόκου τῶν χορηγήσεων.

221. Γενικαὶ γραμμαὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς Ἡ ἀσκησις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐπιβάλλει τὴν ἐπίλυσιν σωρείας θεωρητικῶν καὶ πρα-

1) Ὅρθον εἶναι, ἐν τούτοις, νὰ τονισθῇ, ὅτι αἱ ἰδιορρυθμίαι τῆς γεωργικῆς λο-γιστικῆς, προκειμένου αὕτη νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐπίπεδον ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἀπαιτοῦν ἰδιαιτέραν προαίδευσιν. Αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ διασφαλισθῇ διὰ μονοστοῦς ἐιδι-κῆς φοιτήσεως ἀποφοίτων ἐμπορικῶν σχολῶν εἰς τὸ Γεωπονικὸν τμήμα τοῦ Πανε-πιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν, κα-θιστομένου πιστοποιητικοῦ σπουδῶν μὲ ἐιδικότητα τὴν ἀγροτικὴν καὶ συνεταρι-στικὴν λογιστικὴν.

κτικῶν προβλημάτων, τῶν ὁμοίων θὰ ἀπαριθμήσωμεν, ἐνδεικτικῶς μόνον, τινὰ ἐξ αὐτῶν :

α. Ἐπιλογή τῶν προϊόντων, τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν, τῶν τύπων ἐκμεταλλεύσεως, κ. ἄ.

β. Καθορισμός τῆς ἐννοίας τῆς ἐκτίσεως. Ἐὰν λ. χ. θὰ περιλαμβάνονται αἱ μισθούμεναι γαῖαι, τὰ κοφτολείβαδα, αἱ ἀγραναπαύσεις.

γ. Καθορισμός τῶν κλάσεων ἐκτίσεως : 1—3 στρ. , 3—5, 5—10, ἀναλόγως τοῦ προϊόντος, τῶν περιφερειῶν, κ. τ.λ.

δ. Ἐπιλογή τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ἐκάστου τύπου καὶ μεγέθους ἐκμεταλλεύσεων, μὲ ἐπαρκῆ μὲν μεταξὺ τούτων διασπορὰν ὑποκειμενικῶν συνθηκῶν (λ. χ. ἀριθμὸν μελῶν οἰκογενείας, ἀριθμὸν καὶ εἶδος ἀροτριῶν-των), μετ' ἀποκλεισμοῦ ὅμως τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων.

ε. Ὑποθέσεις καταλλήλων καὶ σταθερῶν κανόνων διὰ τὴν ὁμοιόμορφον διενέργειαν ἀπογραφῶν.

στ. Λιαστολὴ κατὰ τὴν κατίστροφωσιν τούτων μεταξὺ τῶν περιουσιακῶν μέσων τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἀγρότου οἰκονομίας (οἰκιακὴ ὀρνιθοτροφία, σκεύη, κ. ἄ.) καὶ ἐδραίωσις τῆς λογιστικῆς ἐπὶ τῆς διακρίσεως ταύτης.

η. Καθορισμός τοῦ ἐλάχιστου ἀριθμοῦ ἐκμεταλλεύσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσκηθῇ ἡ λογιστικὴ παρακολούθησις ἐν ἐκάστη ὁμάδι. Τοῦτο εἶναι βεβαίως ἐν πολλοῖς ζήτημα ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν εὐρύτητα, ἡ ὁποία θὰ δοθῇ εἰς τὴν ὅλην ὑπηρεσίαν τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς. Ὅπως δὲ ποτε, ἐγνωρίσαμεν ἤδη ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν ἀντιπροσωπευτικῶν μέσων ὄρων, ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων δὲν εἶναι μέγας. Φρονοῦμεν ὅτι πέντε μέχρι δέκα ἀγροεκμεταλλεύσεων ἀποτελοῦσιν ἐπαρκεστάτην βᾶσιν ἀναζητήσεων ἐν ἐκάστη ὁμάδι.

Τὴν λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας διαβλέπομεν ἄφ' ἐτέρου ὡς ἑξῆς : Ἡ ὑπηρεσία διατηρεῖ ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τοὺς ἀγρότας διὰ καταλλήλου προσωπικοῦ διαμένοντος μονίμως εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ γραμματεῖς τῶν συνεταιρισμῶν δύνανται ἐνδεχομένως νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς τοῦτο, ἴσως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιμεληταὶ γεωπόνοι.

Καθ' ἐκάστην ἐβδομίδα ὁ ἀρμόδιος υπάλληλος ὑποβάλλει εἰς τὸν λογιστικῶς παρακολουθούμενον ἀγρότην σειρὰν ἐντύπων ἐρωτηματολογίων, τὰ ὁποία συμπληροῦσιν ἀπὸ κοινοῦ. Ταῦτα εἰς γενικωτάτας γραμμὰς δέον νὰ ἀφορῶσι :

1. Τὰς διενεργηθείσας χρηματικὰς δοσοληψίας τῆς ἐβδομίδος ἀναλυτικῶς.

2. Τὰ χρησιμοποιηθέντα ὕλικά (σπορὰ, λίπανσις, ἐπισκευαί, κ. ἄ.)

3. Τὰς ἀναλήψεις τῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, εἰς τρώφιμα ἢ ἄλλας ἀξίας (λ. χ. καύσιμον ὕλην).

4. Τὰς παροχὰς αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν, εἰς ἐργασίαν (ἐνηλίκων καὶ μὴ) ἢ ἕτερα ἀγαθὰ τῆς ἀτομικῆς οἰκονομίας.

5. Τὴν ἐργασίαν τῶν ζώων, κ. ἄ.

Τὰ οὕτω συμπληρούμενα ἑβδομαδιαίως δελτία ἀποστέλλονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀγροτικῆς λογιστικῆς τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς περιφερείας ἢ κεντρικωτέρου καταστήματος τῆς Τραπεζῆς, ἔνθα τηροῦνται διγραφικὰ λογιστικὰ βιβλία δι' ἐκάστην λογιστικῶς ἐλεγχομένην ἐκμετάλλευσιν.

Αἱ ἀρχικαὶ καὶ τελικαὶ ἀπογραφαὶ εἶναι ἀπαραίτητον ὥπως διενεργῶνται ὑπὸ ἐξειδικευμένου περὶ τὰς γεωργικὰς ἀποτιμήσεις προσωπικοῦ.

Ἐκ τῶν κλειομένων ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ καταστήματος βιβλίων ἐξάγονται ὠρισμένα γενικὰ πορίσματα, τὰ ὁποῖα κοινοποιοῦνται πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον ἀγρότην, συνοδευόμενα μὲ ὑποδείξεις τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀγρομεταλλεύσεως.

Ὡς ὑπόδειγμα τῶν πρὸς τὸν ἀγρότην κοινοποιήσεων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, τροποποιούμενον καὶ προσαρμοζόμενον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λογιστικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Τοεχοσλοβακίας χρησιμοποιούμενον τοιοῦτον.

Κατόπιν τούτου τὰ βιβλία συγκροτοῦνται παρὰ εἰδικῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Τραπεζῆς, πρὸς πλήρη ἐπεξεργασίαν τῶν ἐν αὐτοῖς δεδομένων καὶ ἐξαγωγήν στατιστικῶν στοιχείων ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ οἰκονομικὰς κατηγορίας τῆς διεθνοῦς ἀγροτικῆς στατιστικῆς.

Σύμβολον τῆς γεωργίας εἶναι ὁ βραδὺς βοῦς. Ἀναμφιβόλως δὲ αἱ πρόοδοι τῆς γεωργίας δὲν δύνανται νὰ συμβαδίζωσι εἰς ἑαυτὰς πρὸς τὸν ρυθμὸν ἐξελίξεως τῶν ἄλλων κλάδων.

Ἡ σύγχρονος πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν τάσις τῆς καθ' ὅλου οἰκονομίας ἐπιβάλλει, ἐν τούτοις, ὅπως συστηματοποιηθῶσι καὶ παρ' ἡμῖν πληρέστερον αἱ ἀγροοικονομικαὶ μελέται, ἰδίᾳ ἐξ ἀπόψεως ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ διὲν τῶν Βαλκανικῶν, ἡ ὁποία παρεγνώρισε τὸ ζήτημα τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς⁽¹⁾, ὥς βασικὸν συντελεστήν τῶν τοιούτων ἐρευνῶν. Παραμελεῖ δὲ τοῦτο καὶ σήμερον ὅταν εἰς τὰς ξένας χώρας ἐντείνεται παντοιοτοτρόπως ἡ προσπάθεια εὐρύτερας διαδόσεως αὐτῆς⁽²⁾.

Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ἡ ὁποία τοσαῦτα κατώρθωσεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς καὶ λογιστικῆς ἐξυγιάνσεως τῶν γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν⁽³⁾, ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ πλὴν σημαντικώτατον ἔργον τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς, προσφέρουσα οὕτω μίαν πρόσθετον καὶ μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν τόπον.

1) Τοῦτο δὲ παρὰ τὰς εἰσηγήσεις τῶν δυναμένων νὰ ἔχωσι ἔγκυρον γνώμην. Πρὸβλ. Σ Π α π α ν θ ρ έ ο υ : Εἰσήγησις εἰς τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον (1931).

2) Οὕτω λ. χ., τὸ Syndicat Fasciste des metayers ὑποχρεοῖ τὰ μέλη του νὰ τηρῶσι κανονικὴν λογιστικὴν. (Βλ. ἐφ. «Lavoro Fascista», τῆς 7 Μαΐου 1935). Ἀνάλογος ἐπιζητεῖται ἐπέκτασις ἐν Γαλλίᾳ. Βλ. Abel Beckerich : Créons des Offices de Comptabilité. Ἐν «La Vie agricole et rurale» τῆς 1 Δεκεμβρίου 1935).

3) Βλ. Μ. Κ. Γεωργιάδης : Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτῆς : Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς (1930—1934), Ἀθήναι 1935.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον :** Μέτρα πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἐργασίας οἰτοπαραγωγῆς. Δημοσίευματα ἀριθ. 7 καὶ 9. Ἀθῆναι 1934.
- Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον :** Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐκ τῶν παραγωγικῶν ἔργων ἀποκαλυπτομένων νέων ἑδαφῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Μελέται καὶ ἐκθέσεις εἰδικῶν. Δημοσίευμα ἀριθ. 12. Ἀθῆναι 1935.
- Τεχνικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος :** Ἡ οἰκονομικὴ ἔρευνα τῶν μεγάλων τεχνικῶν ζητημάτων. Ἀθῆναι 1933.
- Μπ. Ἀλιβιζάτου :** Ἡ μεταπολεμικὴ ἐξέλιξις τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Οἰκονομίας καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ ἐπίδρασις τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς. Ἀθῆναι 1935.
- Γ. Κυριακοῦ :** Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους. Ἀθῆναι 1934.
- Ι. Παπαδάκη :** Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους ἰδίως ὡς πρὸς τὰ σιτηρά. (Οἰκονομικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος). Ἀθῆναι 1935.
- Παμπούκη :** Ἡ γεωργικὴ προσπάθεια τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Ἀθῆναι 1935.
- Μ. Γερακάρη :** Οἱ Γεωργικοὶ Συνεταιρισμοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐποπτεία τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς (1930 - 1934). Ἀθῆναι 1935.
- Α. Σίδερι :** Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς γεωργικῆς μας φορολογίας. Ἀθῆναι 1931.
- Pierre de Grèce (Prince) :** Les coopératives agricoles danoises et le marché extérieur. Paris 1935.
- F. von Babo :** Die Zahl im landwirtschaftlichen Betrieb, Berlin.
- A. J. Boyazoglu :** Agricultural Credit, London 1932.
- A. J. Boyazoglou :** Contribution à l'étude de l'économie rurale de la Grèce d'après guerre. Paris 1931.
- O. Bordiga :** Trattato di contabilità e di amministrazione agraria, Napoli 1912.
- F. Convert :** Comptabilité agricole, 4η ἐκδ. Paris.
- C. Dragoni :** Economia agraria, Milano 1932.
- C. Evelpidi :** L'agriculture en Grèce, Athènes 1934.
- H. L. Fensch :** Ergebnisse des landwirtschaftlichen Buchhaltungstatistik in Deutschland und die Möglichkeit einer internationalen Auswertung der Buchführungsergebnisse. Berlin 1933.
- H. L. Fensch :** Der Betriebsgrösseneinfluss in der Bauernwirtschaft.
- H. L. Fensch :** Das landwirtschaftliche Buchführungswesen in Deutschland, Berlin 1927.
- D. Perini :** Sviluppo ed organizzazione degli Uffici di contabilità agraria in Germania, Roma 1929.
- A. H. Roth :** Buchführung in der Landwirtschaft, Berlin 1935.
- O. Schwinger :** Die landwirtschaftliche Bilanz, Regensburg 1926.

- E. C. Sedlmayr* : Betriebserfolg und Jahresschlussrechnung in der Landwirtschaft.
- E. C. Sedlmayr* : Die Landwirtschaftliche Betriebsstatistik.
- A. Serpieri* : La guerra e le classi rurali italiane. Συλλογή: Storia economica e sociale de la guerra mondiale, Seria Italiana, Bari 1930.
- A. Serpieri* : Guida a ricerche di economia agraria, Roma.
- Fr. B. Sevilla* : Rapport sur les Offices de comptabilité agricole, Rome 1920.
- A. Sibille* : Les comptes à la ferme, Paris 1923.
- G. Tassinari* : Le osservazioni contabili-statistiche per lo studio dell'economia dell'azienda agraria «L'Umbria Agricola» Perugia, 31 Marzo 1920.
- G. Tassinari* : La distribuzione del reddito nell'agricoltura italiana, Piacenza 1931.
- G. Tassinari* : Le vicende del reddito dell'agricoltura dalo 1925 al 1932. Faenza 1935.
- F. Todaro* : Economia rurale e contabilità.—Appunti di lezioni nella R. Scuola Superiore Agraria di Bologna, 1920.
- Vitale* : L'ordinamento contabile dell'azienda forestale demaniale, Comunicazione al 1o Congresso degli Ispettori forestali, Firenze 1925.
- F. Waterstrad* : Die Wirtschaftslehre des Landbaues, Κεφ. 8ον: Buchführung. Stuttgart 1912.
- Th. Wolfer* : Landwirtschaftliche Betriebslehre, Κεφ. 10ον: Buchführung und Rechnungswesen, Berlin 1920.
- A. Wolpert* : Betriebsorganisation, Betriebsführung und Betriebserfolg in 167 bäuerlichen Wirtschaften Thüringes, Weimar 1934.
- A. Zucarello* : Ragioneria applicata alle aziende agrarie, etc. Catania 1920.
- E. Laur* : Die Buchhaltung im Dienste der Landwirtschaft und Agrarpolitik 1911.
- A. Gungerich* : Landwirtschaftliche Buchführung, 3η έκδ. Leipzig 1924.
- J. Ghelasse* : Noui contributiuni in cadrul unei contabilitati agricole, Bucuresti 1936.
- L. Marchal* : Landwirtschaftliche Buchführung, 3η έκδ. Jnnsbruck 1924.
- St. Curelea* : Contabilitatea agricolă in partida dubla. Bucuresti 1935.
- P. Cerboni* : Organizzazione contabile delle aziende agrarie Roma [ἀ.χ.].
- H. L. Fensch* : Das Volkswirtschaftliche Einkommen aus das Landwirtschaft, Berlin 1936.
- F. Gaul* : Bäuerliche Betriebslehre, III Teil. Die bäuerliche Buchführung. Berlin 1921
- Th. von der Goltz* : Die landwirtschaftliche Buchführung. 13 - 14 έκδ. Berlin 1922.
- J. A. Hopkins* : Keeping and using farm records, Jowa 1932 [Λιθόγραφον].

- J. Keane* : The determination of farm costs, London 1919.
- G. Klauder* : Taylorisierte Buchhaltung für Landwirtschaft. Stuttgart 1927.
- G. Klauder* : Die geschichtliche Entwicklung der landwirtschaftlichen Buchführung, F. d. L. 1926.
- W. v. Köppen* : Grundlagen für exakte Forschung in der Landwirtschaft, Jena 1914.
- A. Kraemer* : Landwirtschaftliche Berechnungen, Stuttgart 1859.
- A. Kraemer* : Die Buchhaltung des Landwirts, 2α έκδ. Bonn 1881.
- C. E. Lad* : Asystem of farm cost accounting, Washington 1914.
- E. Laur* : Grundlagen und Methoden der Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft. 3η έκδ. Berlin 1927.
- E. Laur* : Comptabilité agricole de la petite et moyenne culture 4η έκδ. Brougg 1930.
- E. Laur* : Einführung in die Wirtschaftslehre des Landbaus. Κεφ. 8 : Der Erfolg des landwirtschaftlichen Betriebes und die landw. Buchhaltung Berlin 1920.
- E. Laur* : Eine Internationale Statistik landwirtschaftlicher Buchhaltungsergebnisse, Berlin 1935.
- A. Leemann* : Landwirtschaftliche Buchführung, Winterthur 1925.
- E. Marengi* : Lezioni di contabilità agraria, Milano 1922.
- E. Marengi* : La critica e la interpretazione dei dati statistici nelle ricerche di economia agraria e di estimo, Pescia 1916.
- G. Medici* : Ricerche intorno all'azienda agraria tipica. Συλλογή τοῦ Osservatorio di Economia Agraria di Bologna, Faenza 1933.
- Miller* : Der Deutsche Landwirtschaftsbetrieb in der autarken Volkswirtschaft, Μέρος VII. Die Buchführung, Kaiserlautern 1933.
- C. S. Orwin* : Farming costs, Oxford 1921.
- C. S. Orwin and H. W. Kersey* : Estate Accounts, Cambridge 1926.
- C. S. Orwin* : Farm Accounts 2α έκδ. Cambridge 1924.
- A. Ostermayer* : Das landwirtschaftliche Rechnungswesen während des Kriegeres und nach dem Krieger, Wien 1916.
- P. C. Patil* : Principles & Practice of Farm Costing with Farm Studies, Bombay 1933.

Περιοδικά

1. 'Αγροτική Οικονομία [Χρ. Εὐελπίδι]. 'Αθήναι.
2. Δελτίον 'Αγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. 'Αθήναι.
3. Συνεταιριστής. 'Αθήναι.
4. Revue Internationale d' Agriculture : Bulletin mensuel des Renseignements économiques et sociaux. Rome (Rev. Int. d' Agr. Bul. R. E. S.).
5. Berichte über Landwirtschaft. Berlin (B. ü. L.).
6. Fortschritte d. Landwirtschaft. (F. d. L.)
7. Italia Agricola. Roma.